

Koncepcia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

Schválená dňa 19.4.2018 ministerkou školstva vedy, výskumu a športu SR JUDr. Mgr. Martinou
Lubyovou, PhD.

Koordinátor tvorby koncepcie: **Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií**
Kontaktná osoba: **Alžbeta Brozmanová Gregorová**
alzbeta.gregorova@umb.sk

Obsah

1. Úvod a zámer koncepcie	3
2. Východiská koncepcie	4
2.1. Strategické a koncepčné dokumenty	4
2.2. Výskum	5
2.3. Prax	7
3. Ciele výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu	8
4. Princípy výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu	8
5. Modely výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu	11
6. Návrh opatrení a odporúčaní na realizáciu Koncepcie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu do praxe	12
6.1. Opatrenia	12
6.2. Odporúčania	13

Prílohy:

1. Definícia základných pojmov súvisiacich s témou	14
2. Téma dobrovoľníctva v štátnych vzdelávacích a výchovných programoch	18
3. Príklady výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu v jednotlivých stupňoch vzdelávania	25
3.1. Príklad základnej školy	25
3.2. Príklad strednej školy	27
3.3. Príklad vysokej školy	28
4. Základný zámer vzdelávacieho programu pre pedagogických a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu	33
5. Použité a odporúčané zdroje k téme výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu	35
6. Zoznam členov a členiek pracovnej skupiny pre prípravu koncepcie	37

Úvod a zámer koncepcie

Dobrovoľníctvo má priamy vplyv na formovanie detí a mladých ľudí a ich hodnôt, na zvyšovanie ich záujmu o prostredie a spoločnosť, v ktorej žijú. Dobrovoľníctvo tiež podporuje aktívne občianstvo. Je cenným doplnkom pôsobenia školy a rodiny, je prostriedkom osobného rozvoja dieťaťa a mladého človeka a ich sociálnej participácie. Deťom a mladým ľuďom poskytuje priestor na sebarealizáciu a možnosť objaviť vlastný potenciál prostredníctvom konkrétnych nápadov a projektov, spojených s užitočnou spätnou väzbou a hodnotením ich aktivít. Dobrovoľníctvo je zážitková forma hľadania a objavovania samého seba, toho, čo ma naozaj baví a napíňa, čomu sa chcem venovať. Je nástrojom na získavanie a rozvíjanie zručností, čím prispieva k zvyšovaniu zamestnateľnosti mladých ľudí a k rozvíjaniu ich konkurencieschopnosti. Deti a mladí ľudia sa počas dobrovoľníctva učia novým zručnostiam, rozvíjajú svoje talenty, prípadne v sebe objavujú schopnosti, o ktorých doteraz nevedeli. Zároveň napíňa aktuálne potreby spoločnosti a prináša prospech všetkým zapojeným stranám.

Dobrovoľníctvo je jednou z ciest neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktoré sa síce odohráva primárne mimo školského prostredia, ale je nevyhnutné prepojiť ho so systémom formálneho vzdelávania na všetkých stupňoch škôl, t. j. od materských a základných škôl cez stredné až po vysoké školy. Skúsenosti dobrovoľníckych organizácií poukazujú na to, že deti v predškolskom veku, ktoré sú vedené k aktivitám v prospech svojej komunity či v prospech iných, sú ako žiačky a žiaci základných škôl pripravení na ďalší rozmer aktivity, a to iniciatívnosť. Viaceré výskumy realizované v zahraničí (napr. napríklad Hall, Lasby, Ayer, Gibbons, 2009) dokazujú, že ak deti a mladí ľudia zažili dobrovoľnícku skúsenosť počas štúdia na základnej či strednej škole, zapájajú sa vo vyššej miere do dobrovoľníckych aktivít aj v neskoršom veku.

Na spojenie dobrovoľníctva a formálneho vzdelávania kladie dôraz aj uznesenie Európskeho parlamentu z 22. apríla 2008 o prínose dobrovoľníckej práce pre hospodársku a sociálnu súdržnosť, ktorým Európsky parlament „vzýva Komisiu, členského štátu a regionálne a miestne orgány, aby propagovali dobrovoľníctvo prostredníctvom vzdelávania na všetkých stupňoch, a to tým, že vytvoria príležitosti na dobrovoľnícku činnosť na rannom stupni vzdelávacieho systému tak, aby sa vnímala ako bežný prínos k životu komunity, aby naďalej podporovali tieto aktivity aj v prípade starších študentov, aby napomáhali učeniu sa službou iným (tzv. service learning), aby vyzývali na vytváranie väzieb medzi dobrovoľníckym sektorom a sektorom vzdelávania na všetkých úrovniach, aby propagovali dobrovoľnícku činnosť a aby uznávali učenie v rámci dobrovoľníckej činnosti ako súčasť celoživotného vzdelávania“.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (ďalej len „školský zákon“) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov uvádza viacero cieľov formálneho vzdelávania, ktorých dosiahnutie je možné podporiť aj prostredníctvom rozvoja dobrovoľníctva detí a mladých ľudí. Zo všetkých vyberáme len niektoré:

- získať sociálne a občianske kompetencie;
- naučiť sa správne identifikovať a analyzovať problémy a navrhovať ich riešenia a vedieť ich riešiť;
- získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám a zásadám ustanoveným v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd;
- pripraviť sa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti, v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie;
- naučiť sa rozvíjať a kultivovať svoju osobnosť a celoživotne sa vzdelávať, pracovať v skupine a preberať na seba zodpovednosť;
- naučiť sa rešpektovať všeľudské etické hodnoty.

Filozofia dobrovoľníctva je obsiahnutá aj v štátnych vzdelávacích programoch – vo všeobecnej rovine v cieľoch vzdelávania, profile absolventa a bezprostredne je formulovaná v rámci obsahových a výkonových štandardov vyučovacích predmetov a prierezových tém. Priestor pre uplatnenie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu poskytuje tiež výchova mimo vyučovania realizovaná v školských zariadeniach. (Podrobná analýza je k dispozícii v Prílohe 2.)

Osobitú úlohu v procese výchovy a vzdelávania mladých ľudí k dobrovoľníctvu zohrávajú vysoké školy. Napriek tomu, že ide o autonómne a samosprávne subjekty, považujeme za dôležité zahrnúť ich do koncepcie, keďže táto úloha je súčasťou tzv. tretieho poslania univerzít, ktoré by malo byť popri vzdelávaní a vede kľúčovou rolou vysokých škôl na Slovensku tak, ako je tomu vo svete. Koncept tretieho poslania vo všeobecnosti zahŕňa mnohé z novovznikajúcich požiadaviek vo vzťahu k univerzitám, najmä požiadavku zastať viditeľnejšiu rolu pri stimulovaní využívania vedomostí na dosiahnutie sociálneho, kultúrneho a ekonomického rozvoja.

Zámerom koncepcie je vytvoriť predpoklady na realizáciu výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu vo všetkých stupňoch vzdelávania v školách a školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach, vymedziť ciele a princípy výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu a stanoviť opatrenia na ich realizáciu.

Koncepcia a jej zavedenie do praxe má prispieť k tomu, aby dobrovoľníctvo bolo prirodzenou súčasťou životného štýlu ľudí a života komunít na Slovensku, čím sa škola prepojí s reálnym životom.

2. Východiská koncepcie

Koncepcia výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu vychádza zo strategických a koncepčných dokumentov na európskej a národnej úrovni, výskumných zistení v oblasti dobrovoľníctva mládeže a súčasnej praxe.

2.1. Strategické a koncepčné dokumenty

Stratégia Európskej únie pre mládež – investovanie a posilnenie postavenia mládeže 2010 – 2018 uvádza: „... ukazovať spoločenskú solidaritu prostredníctvom dobrovoľníctva je pre mladých ľudí dôležité a je prostriedkom osobného rozvoja, vzdelávacej mobility, konkurencieschopnosti, sociálnej súdržnosti a občianstva. Dobrovoľníctvo mládeže tiež silne prispieva k medzigeneračnej solidarite.“ Cieľom v tejto oblasti je podporovať dobrovoľníctvo mládeže tvorbou širších dobrovoľníckych príležitostí pre mladých ľudí, uľahčovať dobrovoľníctvo odstraňovaním prekážok, zvyšovať povedomie o hodnote dobrovoľníctva, uznávať dobrovoľníctvo ako dôležitú formu neformálneho vzdelávania a posilňovať cezhraničnú mobilitu mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Dobrovoľníctvu venuje pozornosť aj Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 - 2020, ktorá v oblasti dobrovoľníctva za strategický cieľ považuje „zapojiť čo najviac mladých ľudí z rozličných skupín do dobrovoľníctva prostredníctvom vytvárania rôznorodých dobrovoľníckych príležitostí reagujúcich na aktuálne potreby mladých ľudí a trendy v dobrovoľníctve a zabezpečiť udržateľnosť mladých ľudí v dobrovoľníctve“. Jedným z opatrení je prepojiť dobrovoľníctvo s formálnym vzdelávaním.

Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier vypracovaný v nadväznosti na uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 68/2012, bod C.15. a schválený Radou vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie uznesením č. 22/2013 zdôrazňuje a zdôvodňuje význam dobrovoľníctva, naliehavosť jeho podpory a potrebu výchovy k dobrovoľníctvu v rámci celoživotného vzdelávania. V súlade s navrhovanými opatreniami programu bola do akčného plánu Koncepcie rozvoja občianskej spoločnosti na roky 2017 a 2018 zaradená úloha: pripraviť koncepciu výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. Na princípe dobrovoľníctva ako prierezovej témy a na princípe skúsenostného učenia spojeného s reflexiou zážitku majú byť podľa uvedených dokumentov deti a mladí ľudia pedagógmi a pedagogičkami vedení k aktívnej participácii, proaktívnemu prístupu k riešeniu problémov spoločnosti a pomoci cez dobrovoľnícke aktivity, k inkluzívnemu správaniu a prosociálnym postojom a hodnotám.

2.2. Výskum

Dobrovoľníctvo má množstvo prínosov pre všetky zúčastnené strany. V preambule Všeobecnej deklarácie o dobrovoľníctve, ktorú prijala Medzinárodná asociácia pre dobrovoľnícke úsilie na 11. svetovej konferencii v Paríži v roku 1990, je uvedené, že „dobrovoľníci považujú svoje pôsobenie za nástroj, ktorý prispieva k spoločenskému, ekonomickému a environmentálnemu rozvoju“. Zároveň deklarácia hovorí o tom, že dobrovoľníctvo „zvyšuje ľudský potenciál a kvalitu každodenného života, posilňuje ľudskú solidaritu, poskytuje odpovede na dôležité výzvy našej súčasnosti a snaží sa prispievať k vytváraniu lepšieho a pokojnejšieho sveta“ a „prispieva k životaschopnosti ekonomického života a aj k tvorbe pracovných miest a nových profesií“.

Analýza prínosov dobrovoľníctva pre mladých ľudí zisťovaných vo výskume v roku 2015 (Brozmanová Gregorová, Šavrnochová, Šolcová, 2016) uvádza, že prínosy dobrovoľníctva pre mladých ľudí sa prejavili v emocionálnej, kognitívnej aj konatívnej oblasti. Dobrovoľníctvo je zdrojom sociálnych interakcií, pozitívnych zážitkov a pocitov, priestorom na rozvoj kľúčových kompetencií i ďalších špecifických vedomostí, zručností a schopností. Vďaka dobrovoľníctvu môžu mladí ľudia meniť svoje postoje, hodnoty, hodnotové orientácie či pohľady na život, ale aj svoj životný štýl. Dobrovoľníctvo otvára nové možnosti, je spostením, obohatením, prináša pocit zmysluplnosti, potrebnosti, užitočnosti a sebarealizácie. Umožňuje vyskúšať nové veci, konfrontovať sa s nepoznaným či prekonávať svoje hranice, ale aj cestovať a spoznávať nové krajiny. V oblasti spoločenského života môžeme dobrovoľníctvo vnímať ako cestu k rozvoju osobnej a sociálnej zodpovednosti, angažovanosti a participácii mladých ľudí. Prínosy dobrovoľníctva pre mladých ľudí sú úzko prepojené so svetom štúdia a práce. Vďaka dobrovoľníckym aktivitám mladí ľudia získavajú cenné skúsenosti a prax, ale aj vedomosti a zručnosti, ktoré využívajú vo svojom profesijnom živote. Niektorí mladí ľudia si vďaka dobrovoľníctvu našli prácu, rozhodli sa pre štúdium alebo zamestnanie. Študentom a študentkám dobrovoľníctvo umožňuje lepšie prepojiť teóriu s praxou. Prínosy dobrovoľníctva pre osobný, profesijný a spoločenský život mladých ľudí sú navzájom prepojené. Využiteľné vo sfére osobného, spoločenského a profesionálneho života sú najmä sociálne kontakty a kľúčové kompetencie, ktoré si mladí ľudia vďaka dobrovoľníctvu rozvinuli alebo ktoré získali. Dobrovoľníctvo je tiež spôsobom objavovania a rozvoja talentu mladých ľudí, a to prostredníctvom vykonávania konkrétnych aktivít a spolupráce s odborníkmi a odborničkami, ktorí/ktoré mladým ľuďom poskytujú vedenie a podporu.

O prínosoch dobrovoľníctva sprostredkovane svedčia aj očakávania mladých ľudí pri zapojení sa do dobrovoľníckych aktivít, zistené ako súčasť prieskumu tvorby štandardov kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok (tabuľka č. 1).

Tabuľka č. 1: Očakávania mladých ľudí od dobrovoľníctva

Očakávanie	%
umožňuje mi to učiť sa prostredníctvom priamej skúsenosti	69
poskytuje mi to možnosť vytvoriť si nové priateľstvá	68
teším sa na podujatia, ktoré sú s tým spojené	65
naučí ma to, ako vychádzať s rôznymi typmi ľudí	61
dáva mi to príležitosť rozvíjať pracovné zručnosti	56
môžem prostredníctvom dobrovoľníctva spoznávať svoje silné stránky	52
často skúsenosti z dobrovoľníctva využijem aj v osobnom živote	51
cítim sa vďaka dobrovoľníctvu dôležitý/á resp. užitočný/á	48
verím, že to, čo venujem druhým/svetu, sa mi vráti	43
vytváram si prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít kontakty a prepojenia dôležité pre prácu	38
vďaka vykonávaniu tejto činnosti mám pocit, že som dobrý človek	30
rád/rada pomáham niekomu, lebo sám/sama som bol/a v ťažkej situácii	28
poskytuje mi to únik z vlastných problémov	12
cítim sa vďaka tomu menej osamelý/á	10

Zdroj: Brozmanová Gregorová, A. et al., 2014

Očakávania respondentov a respondentiek od dobrovoľníckej skúsenosti svedčia o tom, že mladí ľudia sa chcú prostredníctvom dobrovoľníctva učiť, rozvíjať si nové zručnosti, spoznávať samých seba a získavať nové skúsenosti, ktoré využijú vo svojom osobnom aj profesijnom živote. Zároveň je pre nich dôležitý sociálny rozmer dobrovoľníctva v zmysle nových priateľstiev a kontaktov a neformálnosť v podobe podujatí, ktoré sú s výkonom dobrovoľníctva spojené. Na druhej strane je pre nich dôležitý aj pocit užitočnosti a reciprocita.

Ostatný výskum o dobrovoľníctve mládeže realizovaný v roku 2017 ako súčasť projektu tvorby koncepcie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu (Brozmanová Gregorová, Siekelová, Šolcová, 2018) uvádza tieto kľúčové zistenia o participácii mladých ľudí (15 až 30 rokov) v dobrovoľníctve:

- 50% mladých ľudí sa zapojilo do formálneho dobrovoľníctva, 47,5% poskytovalo pomoc bez toho, že by ich pomoc sprostredkovala nejaká organizácia (neformálne dobrovoľníctvo);
- Zapojenie do formálneho a neformálneho dobrovoľníctva spolu úzko súvisia. Mladí ľudia, ktorí sú aktívni vo formálnom dobrovoľníctve sú aktívni aj v neformálnom dobrovoľníctve a naopak.
- Približne 80% mladých ľudí sa do dobrovoľníckych aktivít zapájalo dlhšie viac ako 12 mesiacov.
- Aspoň raz za mesiac dobrovoľnícku činnosť v rámci organizácií vykonávalo 62,7% mladých dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, ostatní pomáhajú nepravidelnejšie. Aspoň raz za týždeň sa do dobrovoľníctva zapája približne tretina. Podobne je to aj pri neformálnom dobrovoľníctve – 63,7% dobrovoľníkov a dobrovoľníčok pomáha aspoň raz za mesiac.
- Najčastejšími oblasťami uplatnenia mladých ľudí v dobrovoľníctve sú životné prostredie, šport, zdravie, sociálne služby a detské a mládežnícke organizácie. Viac ako polovica dobrovoľnícku pomoc poskytuje v mimovládnych neziskových organizáciách, 12,2 % sa do dobrovoľníckych aktivít zapája v rámci školy.

- Odlišnosti v zapojení sa do formálneho dobrovoľníctva z hľadiska
  - rodu (významne viac sa zapájajú ženy vo formálnom aj neformálnom dobrovoľníctve);
  - výšky dosiahnutého vzdelania (rozdiely sú spôsobené najmä významne nižšou participáciou skupiny so stredoškolským vzdelaním bez maturity a významne vyššou participáciou mladých ľudí s vysokoškolským vzdelaním v oboch typoch dobrovoľníctva);
  - miesta bydliska (významne viac sa angažujú vo formálnom dobrovoľníctve mladí ľudia v meste ako na vidieku, v prípade neformálneho dobrovoľníctva nie sú rozdiely);
  - socio-ekonomického statusu (vo formálnom dobrovoľníctve sú významne viac sú zapojení študenti a študentky stredných a vysokých škôl, na druhej strane významne menej sú zapojení nezamestnaní mladí ľudia a ľudia na materskej/rodičovskej dovolenke; v prípade neformálneho dobrovoľníctva sú rozdiely spôsobené výrazne nižšou participáciou nezamestnaných mladých ľudí);
  - rodinného stavu iba v prípade formálneho dobrovoľníctva sa významne viac zapájajú slobodní mladí ľudia;
  - členstva v organizácii (významne viac sú v oboch typoch dobrovoľníctva zapojení mladí ľudia, ktorí sú zároveň členmi organizácií);

- Rozdiely v participácii vo formálnom dobrovoľníctve sme nezaznamenali z hľadiska veku mladých ľudí, a vierovyznania.

- Pre mladých ľudí vo veku od 15 do 30 rokov, ktorí sa do dobrovoľníctva zapojili, boli učiteľia a učiteľky zdrojom informácie o možnosti dobrovoľníctva len v 16% prípadov.

- Viac ako 60% respondentov a respondentiek výskumu si myslí, že škola by mala k dobrovoľníctvu aktívne mladých ľudí motivovať a zapájať ich do dobrovoľníckych aktivít.

2.3. Prax

Viacere organizácie na Slovensku začali organizovať náborov dobrovoľníkov a dobrovoľníčok na školách a pre takto získaných ľudí, organizujú vlastné dobrovoľnícke programy. Takejto spolupráci sú školy zväčša naklonené, ale dobrovoľnícka činnosť je aj v tomto prípade vnímaná skôr ako mimoškolská aktivita a súčasť neformálneho vzdelávania. Na základných, stredných a vysokých školách sa tiež stretávame s aktívnymi pedagogičkami a pedagógmi, ktorí deti a mladých ľudí inšpirujú k zapájaniu sa do dobrovoľníckych aktivít a aj organizujú túto činnosť, t.j. aktívne vyhľadávajú príležitosti či plánujú ich spolu so žiakmi a žiačkami a študentmi a študentkami. Dobrovoľníctvo v prostredí škôl podporujú tiež viaceré mimovládne organizácie v rámci svojich programov, napríklad: Inštitút pre aktívne občianstvo, nadácia Green Foundation, niektoré regionálne dobrovoľnícke centrá či program Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu, z vysokých škôl sa rozvoju dobrovoľníctva s úzkym prepojením na vzdelávanie venuje Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (viac o príkladoch dobrovoľníctva v prostredí škôl sa môžete dočítať v publikácii *Dobrovoľníctvo mládeže na Slovensku* (2018), ktorá vznikla ako súčasť projektu tvorby koncepcie). V školách sa však často stáva, že dobrý úmysel byť aktívnou zaangažovanou školou, byť „in“, vedie k tomu, že žiactvo je k dobrovoľníctvu vedené bez jeho slobodného rozhodnutia, čo má za následok vytváranie negatívneho postoja zo strany žiakov a žiačok. Prepojenie dobrovoľníckych skúseností s procesom výchovy a vzdelávania a ich reflexia je však skôr svetlou výnimkou a mnohé dobrovoľníctve aktivity žiakov a žiačok a študentov a študentiek tak zostávajú „len“ zážitkom bez explicitne uvedených výchovno-vzdelávacích cieľov.

3. Ciele výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

Cieľom výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu je prostredníctvom reálnej dobrovoľníckej skúsenosti rozvíjať vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré deťom a mladým ľuďom umožnia aktívne sa zapojiť do dobrovoľníctva počas celého ich života.

Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu by mala naplňovať tieto čiastkové ciele:

- formovať vnímanie dobrovoľníctva ako aktivity vykonávanej na základe slobodného rozhodnutia, bezodplatne a v prospech iných ľudí a spoločnosti;
- podporovať vnímanie prínosov dobrovoľníctva a jeho hodnôt pre spoločnosť a pre dobrovoľníkov a dobrovoľníčky;
- rozvíjať vnímavosť a citlivosť detí a mládeže k daniu okolo seba a k potrebám a problémom užšieho či širšieho spoločenstva, v ktorom žijú;
- viesť deti a mládež k spoluzodpovednosti za dianie vo svojom okolí a rozvíjať ich sebadôveru ako nositeľov zmien v spoločnosti;
- podporovať vzájomné prepájanie dobrovoľníctva a získaných kompetencií s osobným a budúcim profesijným životom detí a mládeže.

4. Princípy výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu by mala byť postavená na týchto princípoch:

Prierezovosť

K základným princípom dobrovoľníckych aktivít patrí rôznorodosť. Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu sa preto môže prelínať vzdelávacími oblasťami ako prierezová téma. Výchovu a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu je možné realizovať ako súčasť vzdelávacieho obsahu jednotlivých oblastí vzdelávania a vyučovacích predmetov s využitím medzipredmetových vzťahov alebo ako samostatný učebný predmet v rámci voliteľných hodín.

Jasná prepojenie dobrovoľníckej skúsenosti na ciele a obsah vzdelávania

Dobrovoľnícka skúsenosť detí a mládeže musí byť explicitne prepojená s cieľmi a obsahom vzdelávania. Pri plánovaní aktivít je úlohou pedagóga/pedagogičky naplánovať, ktoré konkrétne vedomosti a zručnosti si môžu deti a mladí ľudia prostredníctvom zapojenia sa do aktivít rozvinúť. Ciele by mali byť prepojené nielen na ciele výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu, ale aj na ciele výchovy a vzdelávania v akýchkoľvek iných témach alebo predmetoch.

Rovnováha prínosov

Každá dobrovoľnícka aktivita má prínos pre viaceré zúčastnené strany. Pri výchove a vzdelávaní detí a mládeže k dobrovoľníctvu je potrebné reflektovať, že prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít deti a mladí ľudia ovplyvňujú spoločnosť, pomáhajú riešiť problémy či uspokojovať rôznorodé potreby a podporujú budovanie solidarity. Na druhej strane je potrebné rovnako poukazovať aj na prínosy vykonávania aktivít pre samotných mladých ľudí. Dobrovoľnícka činnosť umožňuje mladým ľuďom učiť sa prostredníctvom priamej skúsenosti a využívať prínosy z dobrovoľníctva pre svoj ďalší osobný a profesionálny rozvoj.

Vzor dospelého (alebo dospelých)

Dospelí by v procese výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu mali byť aktívnym vzorom; dobrovoľnícke aktivity majú realizovať spoločne s deťmi a mládežou. Ak nie je samotný pedagóg aktívny, nemôže vyžadovať vysokú mieru aktivity od svojich žiakov a žiačok. Nemá byť v úlohe „nariadeného“, ale skôr „facilitátora/sprievodcu“ a svojim žiakom a žiačkam a študentom a študentkám pomáhať pri ich účasti na dobrovoľníctve. Jeho cieľom je vzbudiť záujem, ktorý je jedným z kľúčov k úspechu.

„Prodobvoľnícka“ atmosféra

Jedným zo základných predpokladov a princípov zavádzania výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v prostredí školy alebo školského zariadenia je tzv. prodobvoľnícka atmosféra. Dobrovoľníctvo by malo byť vedením školy, kolektívom pedagógov aj nepedagogických zamestnancov podporované a oceňované.

Učenie sa vlastnou skúsenosťou

Primárnu úlohu v procese učenia sa a vytvárania pozitívnych návykov zohráva aktivita, tzn. vlastná skúsenosť, až sekundárnou je teória, a to najmä v kontexte budovania dlhodobého a trvalého vzťahu k dobrovoľníctvu. Učenie sa vlastnou skúsenosťou zohráva v procese výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu nezameniteľnú úlohu.

Reflexia skúsenosti

Reflexiu v procese výchovy k dobrovoľníctvu si môžeme predstaviť ako proces spracovania zážitku z konkrétnej činnosti a jeho prevedenie do skúsenosti uplatniteľnej v budúcnosti. Reflexia skúsenosti je v tomto kontexte nevyhnutnou podmienkou pre to, aby sa deti a mladí ľudia cielene rozvíjali a formovali svoje postoje. Reflexia slúži k spätnému pohľadu na dobrovoľnícku činnosť ako po stránke náplne práce, tak aj po stránke osobného prežívania. Dôležité je reflexiu spoločne s deťmi a mladými ľuďmi realizovať priebežne, v prípade jednorazových akcií po ich ukončení a nezabudnúť na ňu.

Flexibilita, rôznorodosť a možnosť voľby

Rôznorodosť a flexibilitu je potrebné zachovať pri type dobrovoľníckych aktivít, ale i v „hĺbke“ záväzku, úrovni zodpovednosti, časovom rozsahu či preferencii individuálnej alebo skupinovej formy dobrovoľníctva. Deti a mladí ľudia by mali mať priestor, aby aj oni mohli prispievať svojimi nápadi, a zároveň mať možnosť výberu a slobodnej voľby.

Zábava

Dobrovoľníctvo má prinášať pre zapojené deti a mladých ľudí radosť, naplnenie a uspokojenie. Ponúka priestor na riešenie zaujímavej úlohy, ktorá má individuálny význam a spoločenský dosah. Energia vynaložená na výzvu, kde je dieťa či mladý človek schopný samostatne uplatňovať svoje schopnosti k prospechu iného jednotlivca či skupiny ľudí, prináša vnútorné naplnenie.

Uznanie

Ak je cieľom dobrovoľníctva dlhodobá pomoc druhým a komunite, potom je ocenenie najsilnejším zadostučinením a motiváciou na budúcu prácu a k spoločenskej angažovanosti. Získaná skúsenosť, ktorá je uznaná komunitou, sa odráža v budúcich činoch a vzťahoch. To pomáha budovať sebedomie a sebadôveru. V neposlednom rade uznanie pomáha vychovávať z detí a mladých ľudí zapálených, iniciatívnych občanov a uvedomelých a tvorivých osobností.

Prednosť potreby pred nápadom

Pred začatím plánovania a realizácie dobrovoľníckej aktivity zo strany pedagóga, detí a mladých ľudí je potrebné kriticky zhodnotiť, či je daná aktivita momentálne vhodná, potrebná a užitočná

z pohľadu potrieb spoločnosti, komunity alebo iných okolností, v rámci ktorých chcú aktivitu realizovať, a či je jej realizácia prioritou oproti iným nápadom alebo potenciálne potrebným aktivitám. Aktuálna potreba má jednoznačne prednosť pred nápadom, nech je tento akokoľvek dobrý. Nie je vhodné realizovať dobrovoľnícke aktivity bez predchádzajúceho zváženia ich vhodnosti len preto, aby nejaké zrealizované boli, ale naopak, je vhodné robiť tie, ktoré sú v danom kontexte reálne prínosné.

Pracovať spolu s komunitou/ľuďmi, nie pre komunitu/ľudí

Pri plánovaní i realizácii dobrovoľníckych aktivít je potrebné stavať na horizontálnom modeli poskytovania pomoci, v rámci ktorého neučíme deti a mladých ľudí len poskytovať pomoc, ale aj rešpektovať skutočnosť, že obe strany v procese pomoci by mali byť aktívnymi nositeľmi zmien. Cieľové skupiny, ktorých sa dobrovoľnícke aktivity týkajú, by mali byť v rámci ich schopností a možností zapájané do plánovania a poskytovania pomoci v čo najväčšej miere.

Líderstvo detí a mladých ľudí

Deti a mladí ľudia by mali byť v čo najväčšej možnej miere zapojení do plánovania, realizácie a vyhodnocovania dobrovoľníckych aktivít. Mali by cítiť vlastníctvo dobrovoľníckeho projektu/aktivity a byť lídrami aktivít, nielen ich realizátormi. K tomu je potrebné vytvorenie priestoru a motivujúce vedenie pedagóga/pedagogičky rešpektujúce predstavy a zámery detí a mládeže.

Princíp dlhodobosti

Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu môže byť realizovaná cez rôzne typy aktivít, má ale poskytovať priestor na prechod od krátkodobých aktivít k dlhobokejšej a systematickejšej dobrovoľníckej službe. Prostredníctvom výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu, by deti a mladí ľudia, mali byť vedení tiež k tomu, aby v aktivitách pokračovali aj mimo vedenia zo strany školy. Za účelom dosiahnutia skutočného výchovno-vzdelávacieho vplyvu aktivít je potrebné, aby tieto na školách prebiehali dlhodobo a pravidelne počas celého školského roka (tzn. nie pravidelne jedenkrát do roka).

Rastúce nároky

Zapájanie sa do dobrovoľníctva poskytuje mladým ľuďom možnosť neustále rásť a napredovať. Pri realizácii výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu, to vytvára priestor pre postupné zvyšovanie nárokov v oblasti realizácie dobrovoľníckych aktivít so zámerom rozvíjať širšie spektrum vedomostí, zručností a postojov detí a mládeže.

Inšpirácia príkladmi dobrej praxe

Pre dobré fungovanie a podporu dobrovoľníctva v systéme formálneho a neformálneho vzdelávania je nevyhnutná existencia takého prostredia, ktoré umožní deliť sa o široké možnosti dobrých a úspešných príkladov dobrovoľníckych projektov a aktivít. Je dôležité, aby boli tieto príklady dobre dostupné tak pedagógom, ako i deťom a mladým ľuďom a aby ich využívali pri realizácii projektov. Systém by mal zároveň inšpirovať k rôznym formám dobrovoľníctva, od jednorazových aktivít cez rôzne formy krátkodobých aktivít až po dlhodobé formy dobrovoľníctva.

Cielená motivácia

Deti a mladí ľudia môžu stratiť motiváciu, preto je vhodné ich pravidelne povzbudzovať, byť s nimi viac v kontakte, ale tiež ponúkať im neformálne a formálne uznanie prínosov ich dobrovoľníckej aktivity, potvrdenia, certifikáty či odporúčania do zamestnania.

Rešpektovanie špecifických potrieb

V prípade, že sú v škole alebo školskom zariadení deti a mladí ľudia so špecifickými potrebami, je potrebné, pri ich zapájaní do dobrovoľníckych aktivít, zohľadniť ich špecifické potreby a sociálnu situáciu (nároky na čas, dochádzku, otázku dostupnosti, prípadne potrebu asistencie).

5. Modely výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

V praxi je možné identifikovať viacero modelov výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. Modely sa líšia tým, akým podielom je do organizovania, či koordinovania dobrovoľníckych aktivít študentov a študentiek zapojená škola a jej učitelia a učiteľky a do akej miery je dobrovoľníctvo prepojené s výchovným a vzdelávacím procesom školy (Brozmanová Gregorová, Kurpielová, Šolcová, Bielešová, 2013).

Prvým modelom je individuálne dobrovoľníctvo. Dobrovoľníctvo mladých ľudí rozvíjané nezávislými dobrovoľníckymi centrami alebo organizáciami. V tomto prípade nie je škola do organizácie dobrovoľníckych aktivít priamo zapojená, nie je tiež obvykle analyzovaná súvislosť medzi účasťou žiakov/žiačok na dobrovoľníckych aktivitách a procesom ich vzdelávania v prostredí školy. Dobrovoľníctvo je realizované na individuálnej báze. Žiaci a žiačky či študenti a študentky sú oslovovaní pre zapojenie sa do činnosti organizácií rôznymi cestami. Zapájajú sa do jednorazových, ale aj pravidelných dobrovoľníckych aktivít. Pomáhajú pri organizovaní podujatí, administratívnych prácach, ale aj priamej práci s klientmi a klientkami. Podľa charakteru činnosti je s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami uzatváraná zmluva o dobrovoľníckej činnosti, realizovaná ich príprava na vykonávanie činnosti, či poskytovaná podpora. Kvalita práce s mladými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami v rámci organizácií môže byť veľmi rôzna. V ideálnom prípade má organizácia určeného koordinátora dobrovoľníkov, naplánovaný systém práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, t. j. má určené, čo budú robiť, kedy, kde, akých dobrovoľníkov a dobrovoľníčky potrebuje, aký bude systém ich zaškolenia, motivácie a podpory.

Druhým modelom je oslovovanie žiakov a žiačok/študentov a študentiek a ich následné zapájanie do dobrovoľníckych aktivít konkrétnych organizácií v spolupráci so zástupcami a zástupkyňami školy. Napríklad škola poskytne priestor na prezentáciu organizáciám a ich dobrovoľníckych ponúk (prostredníctvom násteniek, informačných materiálov, odkazov na internetových stránkach, diskusií, prednášok a pod.). Následne škola s organizáciou pri samotnej práci s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami už nespolupracuje. Aj tento model dobrovoľníctva nachádza u nás v posledných rokoch uplatnenie. Žiaci a žiačky/študenti a študentky sú najčastejšie zapájaní do pomoci pri verejných zbierkach, ale aj do aktivít v priamej práci s rôznymi cieľovými skupinami. Aj naše skúsenosti pri organizácii aktivít v rámci Dní dobrovoľníctva a Týždňa dobrovoľníctva svedčia o tom, že takejto spolupráci sú školy naklonené, ale dobrovoľnícka činnosť je aj v tomto prípade vnímaná skôr ako mimoškolská aktivita.

Tretí model predstavujú učitelia/učiteľky pôsobiaci na škole ako koordinátori/koordinátorky dobrovoľníctva alebo dokonca samostatné dobrovoľnícke centrá, ktoré pôsobia priamo na školách, pričom sa na ich manažmente môžu podieľať zamestnanci a zamestnankyne školy, externí pracovníci a pracovníčky, ale i samotní žiaci a žiačky či študenti a študentky. Ich cieľom je propagovať dobrovoľníctvo medzi študentmi a študentkami, sprostredkovať kontakt medzi nimi a organizáciami s potrebou dobrovoľníkov a dobrovoľníčok či rozvíjanie vlastných dobrovoľníckych programov a projektov, v ktorých sa angažujú žiaci a žiačky alebo ktorí sú aj ich tvorcami. V prípade, že sú do manažovania dobrovoľníckych aktivít zaangažovaní učitelia a učiteľky školy, tento model poskytuje priestor aj na reflexiu dobrovoľníckej skúsenosti vo vzťahu k vzdelávaniu, prípadne umožňuje

vzájomnú spoluprácu s organizáciami napríklad v oblasti prípravy výcvikov dobrovoľníkov a dobrovoľníčok alebo ich supervízií. Tento model dobrovoľníctva je na Slovensku v podmienkach jednotlivých stupňoch škôl v začiatkoch. Začíname sa však stretávať s aktívnymi pedagógmi a pedagogičkami, ktorí vedú žiakov a žiačky k zapájaniu sa do dobrovoľníckych aktivít a aj organizujú túto činnosť. Iniciatíva však vychádza aj z prostredia organizácií, ktoré sa snažia so školami nadviazať dlhodobejšie partnerstvá a získať tak žiakov a žiačky, či celú školu pre svoje aktivity a projekty.

K rozvoju špecifického modelu dobrovoľníctva žiakov/žiačok a študentov/študentiek všetkých stupňov škôl prepojeného užšie so systémami vzdelávania dochádza v posledných rokoch v zahraničí a prvé príklady existujú aj na Slovensku (**model 4**). Dobrovoľníctvo sa začleňuje do akademického kurikula ako forma experimentálneho učenia. Pre tento model dobrovoľníctva je zaužívané označenie **service learning**. Dobrovoľnícka skúsenosť v zmysle tejto koncepcie je začlenená do predmetov, ktoré môžu mať rôzne ciele (môže ísť o matematiku, geografiu, históriu či akýkoľvek iný predmet). Metodika výučby celého predmetu alebo jeho časti, je založená na službe v prospech iných v komunite a jej reflexii vo vzťahu k cieľom vzdelávania. V odbornej zahraničnej literatúre nachádzame nielen niekoľko definícií service learningu, ale aj paradigiem a perspektív nazerania na túto stratégiu. V súčasnosti je service learning konsenzuálne definovaný prostredníctvom troch kľúčových charakteristík:

- ide o vopred premyslený a organizovaný zážitok študentov a študentiek získaný prostredníctvom služby, ktorá reaguje na autentické potreby komunity,
- uskutočňuje sa prostredníctvom spolupráce študentov a študentiek s členmi a členkami komunity, pričom študenti a študentky sú angažovaní do plánovania, prípravy aj hodnotenia samotnej service learningovej aktivity,
- service learning je začlenený do akademického kurikula a výskumného kontextu¹.

Tento model predstavuje ideálny koncept implementácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v prostredí všetkých stupňov škôl a rôznych školských zariadení. Rešpektuje všetky vyššie uvedené princípy výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu.

6. Návrh opatrení a odporúčaní na realizáciu Koncepcie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu v praxi

6.1. Opatrenia:

1. Vypracovať metodiku realizácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu na jednotlivých stupňoch vzdelávania

Gestor: MŠVVaŠ SR, OM

Spolupracujúce subjekty: SRŠ, OCV, SVŠ, SŠ, SNIV, UMB, MPC, ŠPÚ,, Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, MVO

Termín: 2018

2. Vypracovať hodnotiaci systém škôl a školských zariadení vo vzťahu k implementácii výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v školách a školských zariadeniach

Gestor: MŠVVaŠ SR, OM

---

¹Regina, Carla

Service-learning in Central and Eastern Europe handbook for engaged teachers and students / Carla Regina ; Candelaria Ferrara ; coordinación general de Luz Mariela Avruj ; María Nieves Tapia. - 1a ed. - Ciudad Autónoma de Buenos Aires : CLAYSS, 2017. ISBN 978-987-46321-9-7

Spolupracujúce subjekty: SRŠ, SNIV, ŠPÚ, ŠŠI, DofE, Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti, Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií

Termín: 2019

3. Vypracovať program kontinuálneho vzdelávania pre pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu a program ich ďalšej podpory

Gestor: MPC

Spolupracujúce subjekty: UMB, Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, MVO

Termín: 2018

4. Vykonať odpočet plnenia opatrení na realizáciu Koncepcie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu za roky 2018-2019 vrátane návrhu na jej prípadnú aktualizáciu

Gestor: MŠVVaŠ SR, OM

Spolupracujúce subjekty: SRŠ, OCV, SVŠ, SŠ, SNIV, ŠPÚ

Termín: marec 2020

6.2. Odporúčania:

1. Začleniť do prípravy budúcich pedagogických zamestnancov vzdelávanie v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu

Adresáti: vysoké školy a stredné školy pripravujúce budúcich pedagogických zamestnancov

2. Vytvoriť systém pre spoluprácu školy a dobrovoľníckych organizácií a dobrovoľníckych centier a ich sieťovanie v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu

Adresáti: školy, Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, regionálne dobrovoľnícke centrá, MVO

3. Využiť existujúce programy (DofE, RmS, Green Foundation, iniciatívu EÚ Európsky zbor solidarity a iné) pre uplatnenie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

Adresáti: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, školy, MVO

4. Zaviesť pozíciu koordinátora dobrovoľníckych aktivít na škole

Adresáti: základné školy a stredné školy

Príloha 1   **Definícia základných pojmov súvisiacich s témou výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu**

Dobrovoľníctvo

Dobrovoľníctvo je uvedomelá neplatená aktivita alebo práca vykonávaná na základe slobodnej vôle v prospech iných ľudí alebo spoločnosti, či životného prostredia mimo členov rodiny a domácnosti dobrovoľníka/dobrovoľníčky. Dobrovoľnícka činnosť môže byť vykonávaná v rámci rôznych typov organizácií alebo môže byť nimi sprostredkovaná, v tomto prípade hovoríme o formálnom dobrovoľníctve. Dobrovoľníctvo sa však odohráva aj mimo kontextu organizácií (ako susedská pomoc, práca v komunite a pod.). Tomuto typu dobrovoľníctva hovoríme neformálne dobrovoľníctvo. (Brozmanová Gregorová et al., 2012). Základný právny rámec pre oblasť formálneho dobrovoľníctva poskytuje zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Dobrovoľník/dobrovoľníčka

Dobrovoľníkom podľa Zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve je fyzická osoba (staršia ako 15 rokov), ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom. Na osoby, ktoré nedovърšili vek 15 rokov, sa zákon o dobrovoľníctve nevzťahuje, preto pri ich zapájaní do dobrovoľníckych aktivít hovoríme o výchove a vzdelávaní k dobrovoľníctvu. V bežnej komunikácii ich však za dobrovoľníkov a dobrovoľníčky označujeme.

Dobrovoľnícka činnosť

Dobrovoľnícka činnosť podľa Zákona č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve je činnosť vykonávaná na základe slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech. Dobrovoľníckou činnosťou podľa tohto zákona nie je:

- činnosť vykonávaná medzi manželmi alebo medzi blízkymi osobami;
- činnosť vykonávaná v rámci podnikania alebo inej zárobkovej činnosti;
- činnosť vykonávaná v pracovnoprávnom vzťahu, v štátnozamestnaneckom pomere, služobnom pomere alebo činnosť vykonávaná v rámci študijných povinností;
- vzájomná občianska alebo susedská výpomoc;
- činnosť vykonávaná osobami, ktoré nedovърšili 15 rokov.

Dobrovoľník vykonáva dobrovoľnícku činnosť na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti s prijímateľom dobrovoľníckej činnosti alebo s vysielajúcou organizáciou.

Dobrovoľnícka organizácia

Pod pojmom dobrovoľnícka organizácia rozumieme organizáciu, ktorá pre uskutočnenie svojho cieľa potrebuje a využíva dobrovoľnícku činnosť. Môže ísť o mimovládnu neziskovú, ale aj verejnú organizáciu, ktorá v prospech svojho cieľa spolupracuje s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Dobrovoľnícka organizácia môže mať platených zamestnancov, ale aj nemusí (Brozmanová Gregorová, Bielešová, Kurpielová, 2013).

Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti

Prijímateľom dobrovoľníckej činnosti môže byť fyzická alebo právnická osoba (mimo obchodnej spoločnosti), pre ktorú dobrovoľník vykonáva dobrovoľnícku činnosť na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti. Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti v rámci svojej činnosti vyberá, spravidla eviduje a pripravuje dobrovoľníkov na výkon dobrovoľníckej činnosti a uzatvára s nimi zmluvu o dobrovoľníckej činnosti (Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve).

Vysielajúca organizácia

Vysielajúca organizácia v rámci svojej činnosti vyberá, eviduje, pripravuje a vysielajú dobrovoľníkov a dobrovoľníčky na výkon dobrovoľníckej činnosti a uzatvára s nimi zmluvu o dobrovoľníckej činnosti. Vysielajúcou organizáciou môže byť podľa zákona o dobrovoľníctve:

- občianske združenie;
- nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby;
- cirkev alebo náboženská spoločnosť alebo právnická osoba odvodzujúca svoju právnu subjektivitu od cirkvi alebo náboženskej spoločnosti;
- škola alebo školské zariadenie;

štátne orgány, vyššie územné celky, obce a nimi zriadené alebo založené právnické osoby (Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve).

Koordinátor dobrovoľníkov

Koordinátor dobrovoľníkov je kľúčovou postavou manažmentu dobrovoľníckeho programu v organizácii. Je zodpovedný za manažovanie tohto programu a dobrovoľníkov a dobrovoľníčok (Brozmanová Gregorová, Bielešová, Kurpielová, 2013).

Dobrovoľnícke centrum

Dobrovoľnícke centrum (DC) je servisnou organizáciou pre verejnosť a organizácie pracujúce s dobrovoľníkmi, ktorá sa zaujíma o dobrovoľníctvo, dobrovoľníkov a organizácie/projekty, ktoré pomoc dobrovoľníkov potrebujú. Poslaním DC je podporovať rozvoj dobrovoľníctva a prostredníctvom neho budovať občiansku spoločnosť a zvyšovať kvalitu života. Dobrovoľnícke centrá realizujú najmä tieto aktivity:

- propagácia a osвета v oblasti dobrovoľníctva;
- vzdelávanie v oblasti dobrovoľníctva;
- vedenie databázy organizácií a databázy dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a ich vzájomné prepájanie;
- sieťovanie organizácií v regiónoch;
- sprostredkovanie dobrovoľníckych príležitostí;
- konzultácie pri príprave dobrovoľníckych programov, skvalitňovaní manažmentu dobrovoľníctva v organizácii;
- zviditeľňovanie spoločenskej hodnoty dobrovoľníctva prostredníctvom spoločenských podujatí zameraných na oceňovanie dobrovoľníkov a dobrovoľníčok v jednotlivých regiónoch;
- výskumná činnosť v oblasti dobrovoľníctva (Brozmanová Gregorová et al., 2012)

Výchova je zámerné, cieľavedomé pôsobenie na procesy ľudského učenia a socializácie s cieľom premeny človeka po všetkých stránkach – telesnej aj duševnej; s cieľom pretvoriť človeka z bytosti spoločenskej na bytosť kultúrnu. Výchova je sprostredkovanie schopností, zručností a postojov, ktoré jestvujú v danej spoločnosti a ktoré sa pre jej trvanie a ďalší rozvoj pokladajú za dôležité, ďalším generáciám (Kováčiková, Sámelová, 2016).

Vzdelávanie je proces nadobúdania vzdelania. Vzdelávanie je cielene organizovaný a realizovaný proces výchovného a vzdelávacieho pôsobenia a učenia zameraného na rozvoj dieťaťa alebo žiaka v súlade s jeho predpokladmi a podnetmi, ktoré stimulujú vlastnú snahu stať sa harmonickou osobnosťou (školský zákon).

Formálne vzdelávanie je oficiálne vzdelávanie poskytované kvalifikovanými lektormi, učiteľmi či školami. Je ukončené nejakou formou certifikátu alebo osvedčenia (Nemcová, Rovňanová, 2016; Průcha, Walterová, Mareš, 2008).

Neformálne vzdelávanie prebieha popri hlavných prúdoch vzdelávania a odbornej prípravy a zvyčajne nie je ukončené vydaním oficiálnych dokladov. Neformálne vzdelávanie môže byť umožňované na pracovisku a v rámci aktivít občianskych združení a organizácií (napr. mládežnícke organizácie, odbory a politické strany). Môže byť umožňované aj prostredníctvom organizácií, ktoré boli vytvorené na doplnenie formálnych systémov vzdelávania (napr. výtvarné, hudobné, športové krúžky, súkromné hodiny ako príprava na skúšky) (Fudaly, Lenčo, 2008).

Dieťa je podľa Dohovoru o právach dieťaťa každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr. Nadobudnutie plnoletosti v právnom poriadku Slovenskej republiky upravuje Občiansky zákonník. Podľa Občianskeho zákonníka sa plnoletosť nadobúda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva.

Mládež podľa Zákona č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov je skupina najmenej troch mládežníkov. Mládežník je osoba, ktorá dovŕšila vek najviac 30 rokov, t. j. v zmysle zákona za mladých ľudí považujeme osoby od 0 do 30 rokov.

Školské výchovno-vzdelávacie zariadenia nadväzujú na činnosť škôl a rozvíjajú záujmovú činnosť detí a žiakov. Medzi školské výchovno-vzdelávacie zariadenia podľa školského zákona zaraďujeme: školský klub detí, centrum voľného času a školský internát.

Výchova mimo vyučovania predstavuje špecifický komplex výchovno-vzdelávacích činností so žiakmi v čase mimo vyučovania, ktorý si kladie za cieľ prehľbovať a systematicky rozvíjať jednotlivé stránky žiackej osobnosti, na ktoré sa škola zamerala v procese školského vyučovania. Z hľadiska kontinuity výchovu mimo vyučovania chápeme aj ako určitý systém podporujúci rozvoj tých stránok osobnosti detí, ktoré majú rozhodujúci význam pre výchovu k samostatnosti, ďalej rozvoj vlastnej sebarealizácie, osvojenie správnych návykov z hľadiska účelného využívania voľného času, a to nielen počas školskej dochádzky, ale aj v priebehu ďalšieho života. Výchovu mimo vyučovania možno chápať ako neoddeliteľnú súčasť pedagogického ovplyvňovania voľného času, ktorý žiaci trávia v čase mimo vyučovania, mimo rodiny, vo verejnom prostredí pod vedením pracovníkov školských zariadení. Podľa európskych dokumentov patrí výchova mimo vyučovania do neformálneho vzdelávania. (Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach, 2009, dostupné na <https://www.minedu.sk/data/att/4107.pdf>; Kouteková a kol., 2013; Zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní).

Použité zdroje:

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. et al. 2012. Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie. Bratislava : Iuventa. ISBN 978-80-8072-119-0

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., BIELEŠOVÁ, Z., KURPIELOVÁ, M. 2013. Dobrovoľníctvo stredoškôľakov – cesta k aktívnej participácii. Banská Bystrica : Centrum dobrovoľníctva a PF UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0676-4

FUDALY, P., LENČO, P. 2008. Neformálne vzdelávanie detí a mládeže. Bratislava : IUVENTA. Dostupné na: http://www.iuventa.sk/files/documents/7_vyskummladeze/prieskumy/publikacia_fudaly_lenco.pdf

KOUTEKOVÁ, M., NEMCOVÁ, L., ZOLYOMIOVÁ, P., FURINOVÁ, M., CITTERBERGOVÁ, G. 2013. Pedagogika voľného času v teórii a praxi: (vysokoškolské učebné texty). Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-557-0644-3.

KOVÁČIKOVÁ, D., SÁMELOVÁ, S. 2016. Filozofické, sociálne a pedagogické základy edukácie. Banská Bystrica : Belianum UMB. ISBN 978-80-557-1099-0

NEMCOVÁ, L., ROVŇANOVÁ, L. 2016. Voľný čas ako priestor pre neformálne vzdelávanie. In Zborník vedeckovýskumných prác Katedry pedagogiky (12). Banská Bystrica : PF UMB, s. 95 – 107. ISBN 978-80-557-1145-4.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2008. Pedagogický slovník. Praha : Portál. ISBN 978-80-7367-416-8.

Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach 2009. Dostupné na <https://www.minedu.sk/data/att/4107.pdf>

Zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 406/2011 Z. z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Príloha 2 Téma dobrovoľníctva v štátnych vzdelávacích a výchovných programoch (ŠVP)

Dobrovoľníctvo predstavuje jednu z najušľachtilejších foriem prosociálneho, altruistického konania v ľudskej spoločnosti. Je prejavom zodpovednosti za seba, za druhých, za náš svet. V súčasnej spoločnosti má okrem ekonomického prínosu neoceniteľný význam pre svoj akcent na pozitívne ľudské hodnoty, je protiváhou materializmu a konzumu súčasnej spoločnosti. Filozofia dobrovoľníctva je obsiahnutá aj v štátnych vzdelávacích programoch – vo všeobecnej rovine v cieľoch vzdelávania, profile absolventa a bezprostredne je formulovaná v rámci obsahových a výkonových štandardov vyučovacích predmetov a prierezových tém. K takýmto patrí najmä *občianska náuka, etická výchova* a z prierezových tém ide najmä o environmentálnu výchovu a osobnostný a sociálny rozvoj.

Predprimárne vzdelávanie (materská škola)

V ŠVP pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (2016) je možné tému dobrovoľníctva implicitne vyvodiť z cieľov vzdelávacej oblasti *Človek a spoločnosť*. Prostredníctvom nižšie uvedeného obsahu vzdelávania, zohľadňujúc základný rámec kľúčových kompetencií dieťa v materskej škole, dieťa získava **elementárne základy občianskych, sociálnych, personálnych kompetencií a kompetencií učiť sa, riešiť problémy, tvorivo a kriticky myslieť**.

Vzdelávacia oblasť *Človek a spoločnosť* sa orientuje na **poznávanie spoločenského prostredia a na prosociálnu výchovu**. Časť **prosociálna výchova** sa orientuje na rozvíjanie žiaducich osobnostných charakteristík dieťaťa. Vo vzdelávacích štandardoch podoblasti *Ľudia v blízkom a širšom okolí* sa dôraz kladie na utváranie identity dieťaťa najmä na základe rodinných väzieb a na **získavanie elementárnych sociálnych zručností** dôležitých pre jeho **sociálnu komunikáciu** medzi rovesníkmi a pre **fungovanie dieťaťa medzi ľuďmi v širšom spoločenskom prostredí** v kontexte multikulturalizmu a inklúzie. Podoblasť *Základy etikety* sa zameriava na osvojovanie si kultivovaného správania s dodržiavaním základných pravidiel slušnosti. Podoblasť *Ľudské vlastnosti a emócie* sa sústreďuje na vnímanie a rozoznávanie pozitívnych a negatívnych emócií a vlastností u seba a u druhých osôb (detí i dospelých), presadzujúc taktne usmerňovanie dieťaťa, ktoré ho vedie k elementárnej sebareflexii. Podoblasť *Prosociálne správanie* sa zameriava na **utváranie predpokladov pre prosociálne cítenie a správanie detí**, napr. pre uplatňovanie **vdáčnosti, pomoci, obdarovania, delenia sa** a pod.

Konkrétne v dvoch vzdelávacích podoblastiach je možné nájsť vzťah k myšlienke dobrovoľníctva cez výchovu k prosociálnosti – vyjadrené explicitne v podobe niekoľkých výkonových a obsahových štandardov (tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2

<i>Vzdelávacia podoblasť</i>	<i>Výkonový štandard</i>	<i>Obsahový štandard</i>
Ľudské vlastnosti a emócie	Identifikuje pozitívne a negatívne ľudské vlastnosti.	Učiteľka vytvára deťom príležitosti na identifikovanie pozitívnych a negatívnych vlastností... Deti dostávajú príležitosti na hodnotenie aj záporných vlastností prostredníctvom obrazu nevhodného správania negatívnych rozprávkových hrdinov z rôznych médií – detská literatúra, film, televízia...
Prosociálne správanie	Rozlišuje vhodné a nevhodné správanie.	Vytvára situácie na vzájomné aktívne počúvanie, napr. rozprávanie zážitkov, pričom vedie deti k vzájomnému počúvaniu. Vedie deti k chápaniu vhodného a nevhodného správania

		prostredníctvom rozprávok a príbehov v rôznych médiách – detská literatúra, film, televízia... Prezentuje deťom rozprávky a príbehy, kde si hrdinovia príbehov navzájom pomáhajú.
	Poskytne iným pomoc. Požiadava o pomoc, keď si to situácia vyžaduje, a poďakuje za pomoc od druhých.	Docielu, aby si deti v rôznych situáciách navzájom pomáhali a dokázali túto pomoc oceniť pozitívnym hodnotením.
	Podeli sa o veci.	Taktne usmerňuje deti k vzájomnému podeleniu sa s hračkami alebo vecami a tento počin pozitívne hodnotí.
	Ocení dobré skutky.	Učiteľka deťom vyjadruje ocenenie za dobré skutky. Nabáda deti, aby vyjadrili za konkrétny dobrý skutok ocenenie inému dieťaťu/deťom alebo dospelaj osobe.

Dobrovoľníctvo, aj keď explicitne ako pojem nie je súčasťou ŠVP, je v ňom prítomné prostredníctvom rozmanitých tém, ktoré súvisia so životom detí predškolského veku. Je možné ho zahrnúť v rámci tém, ako sú **rodina, úcta k starším, vzťah k sociálne a zdravotne znevýhodneným, starostlivosť o svoje okolie, o okolie školy, o životné prostredie (témy spadajúce pod oblasť environmentálnej výchovy)** a iné. Pojmy ako *ochota, nadšenie, trpezlivosť, vôľa, čestnosť* či *spoľahlivosť* sú abstraktnými pojmami (ide o vlastnosti), ktoré sa viažu na konkrétne prejavy uvažovania alebo konania (postáv, osôb, zvieracích hrdinov a pod.). Pre dieťa predškolského veku je typická väzba na konkrétne situácie, preto aj dosahovanie uvedených výkonových štandardov sa prepája v rámci rôznych kontextov – **v reálnych situáciách, v príbehoch** (s detským hrdinom, zvieracím hrdinom a i.) a v **rozprávkach** prostredníctvom **konania postáv**, ktoré sú súčasťou príbehov vhodných pre deti predškolského veku. Vo vzťahu k rozvoju porozumenia a používania týchto abstraktných pojmov učiteľka pomáha deťom prepojiť konkrétne správanie s abstraktným pojmom – vlastnosťou osoby/postavy/hrdinu a umožniť jej identifikáciu aj do budúcnosti.

V oblasti prosociálnej výchovy je u nás dostupných viacero odborných publikácií, v ktorých sú podrobne rozpracované ciele, metódy a stratégie rozvoja prosociálneho správania a emocionálnej inteligencie u detí predškolského veku (vybrané tituly sú zhrnuté a odporúčané napríklad v Metodickej príručke k vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, Višňovská, M., ŠPÚ, 2016).

Primárne vzdelávanie – 1. stupeň ZŠ

Tak ako v predprimárnom vzdelávaní, ani v primárnom vzdelávaní nie je samotný pojem dobrovoľníctva súčasťou ŠVP. Téma dobrovoľníctva je realizovaná prostredníctvom viacerých predmetov a prierezových tém. V rámci povinnej voliteľného predmetu etická výchova zaujíma významné miesto prosociálne správania, hodnotová orientácia a kultivovanie medziľudských vzťahov. Podporované sú témy rozvíjania postojov, ľudskej dôstojnosti, pozitívneho hodnotenia iných, iniciatívy, empatie, riešenia konfliktov, pomoci, darovania a delenia sa, solidarity a kvalít človeka využiteľných pre spoločné dobro.

Etická výchova

Cieľom výučby etickej výchovy ako povinnej voliteľného predmetu (v alternácii s náboženskou výchovou) je **výchova k prosociálnosti**. Definícia prosociálnosti uvádza štyri znaky: altruizmus, nezištnosť, vyváženosť a stabilita, na ktorých je založené aj dobrovoľníctvo.

Relevantné ciele predmetu:

Žiaci sa naučia **participovať na živote spoločnosti** (triedy, školy, regiónu); osvoja si prvky prosociálneho správania v rodine, v žiackom kolektíve; získajú základy pozitívneho postoja

k postihnutým, chorým a starým ľuďom. Uvedené ciele sú premietnuté **v témach**, napr. vcítenie sa do prežívania iných – empatia; pomoc, darovanie, delenie sa; prvky prosociálneho správania a ďalších.

Environmentálna výchova vedie žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov človeka, organizmov a životného prostredia. Téma dobrovoľníctva ako podpora zlepšovania ľudského života súvisí aj s činnosťami ochrany prírody, so zlepšením životného prostredia, podieľania sa na zveľadovaní životného prostredia a šetrného správania sa k prírodným zdrojom. Tieto témy sú obsiahnuté v predmetoch prvouka a prírodoveda.

Nižšie stredné vzdelávanie – 2. stupeň ZŠ

Občianska náuka

V ŠVP sa charakterizuje predmet takto: „Predmet prispieva k vytváraniu a rozvoju sociálneho a občianskeho vedomia žiakov. Prostredníctvom vymedzených pojmov a výkonov sprostredkuje potrebné vedomosti, zručnosti a nadobudnutie spôsobilostí, ktoré im umožnia orientovať sa v sociálnom prostredí a v bežných životných situáciách. Umožňuje žiakom pochopiť seba samých a pomáha im v ich socializačnom procese.“

Relevantné ciele predmetu:

Žiaci si majú osvojiť pravidlá a normy spoločenského spolunažívania; učiť sa aktívnemu občianstvu a osobnej angažovanosti.

Do tohto patrí aj dobrovoľníctvo ako prejav pozitívneho spoločenského spolunažívania a osobnej angažovanosti. Konkrétne sa o nej zmieňuje tematický celok s názvom *Sociálne vzťahy v spoločnosti*, kde je súčasťou výkonového štandardu požiadavka na **navrhnutie konkrétnych foriem pomoci pre zdravotne postihnutých a starých ľudí v okolí**. Obsahový štandard priamo uvádza pojem **dobrovoľníctvo**, ktorý je doplnený pojmom **charitatívna činnosť**.

Učebnica pre 7. ročník reflektuje štandardy ŠVP a v tematickom celku *Občiansky život ako proces formovania demokracie* obsahuje učivo s názvom: **Participácia v širšom spoločenskom prostredí – dobrovoľníctvo**.

Dobrovoľníctvo je definované ako občianska aktivita, pri ktorej občan z vlastnej vôle poskytuje svoj čas a prácu bez nároku na odmenu v prospech spoločenského dobra. Ďalej sa v učebnici uvádza, aké formy dobrovoľníctva poznáme, komu je dobrovoľnícka činnosť poskytovaná a sú tam uvedené aj námety pre žiakov, ako by mohli oni sami pomáhať, aj keď ešte nemajú zákonom predpísaný vek na vykonávanie oficiálnej dobrovoľníckej činnosti. Kľúčovým pojmom prepájajúcim jednotlivé informácie je **prosociálnosť**. Napokon sa žiaci dozvedajú, že ak pomáhajú ľuďom a zmierňujú ich utrpenie, tak vykonávajú **charitatívnu činnosť**. Medzi najdôležitejšími slovami sa objavuje tiež odkaz na UNICEF. Okrem neho sú uvedené logá Ligy proti rakovine, Stromu života a Slobody zvierat.

V texte učebnice je pre informáciu uvedené aj porovnanie formou tabuľky zákonov o dobrovoľníckej činnosti v Českej republike, Maďarsku a Taliansku. Na tabuľku nadväzujú úlohy pre žiakov.

Etická výchova

Relevantné ciele predmetu:

Žiaci dokážu **aktívne participovať na živote spoločnosti** (triedy, školy, regiónu, klubu, mesta); ocenia dôležitosť prosociálneho správania v rodine, v žiackom kolektíve i v iných sociálnych skupinách; osvoja si pozitívny postoj k postihnutým, chorým a iným ľuďom, ktorí potrebujú zvýšené porozumenie a pomoc.

Ciele sú premietnuté v konkrétnych témach: prosociálne správanie a jeho druhy (pomoc, darovanie, delenie sa, spolupráca), fyzická a psychická pomoc, empatia v prosociálnom správaní, spolupráca na sociálnych projektoch; **vzťah k chorým, starým, zdravotne a sociálne znevýhodneným ľuďom**, pochopenie pre starých a chorých ľudí, potreba komunikácie s nimi, návrh projektu osobnej

pomoci poskytovanej ľuďom odkázaným na pomoc; **ekonomické hodnoty a etika** – konzumná spoločnosť, sociálna nerovnosť, ekonomické cnosti, solidarita, dobrovoľníctvo, charita.

Vyššie stredné vzdelávanie – gymnázium

Občianska náuka

ŠVP pre gymnáziá so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom charakterizuje občiansku náuku takto: „*Predmet oboznamuje žiakov so vzťahmi v rodine a v škole, s činnosťou dôležitých politických inštitúcií a orgánov a s možnými spôsobmi zapojenia sa jednotlivcov do občianskeho života. Rozvíja občianske a právne vedomie žiakov, posilňuje zmysel jednotlivcov pre osobnú i občiansku zodpovednosť a motivuje žiakov k aktívnej účasti na živote demokratickej spoločnosti.*“

Tematický celok *Človek a spoločnosť* obsahuje výkonový štandard v znení: **Žiak vie/dokáže ilustrovať na príkladoch možnosti angažovania sa v školskom prostredí.** Tento štandard by sa zišlo doplniť o angažovanie sa v celej spoločnosti, aby to malo priame prepojenie na obsahový štandard, kde sa objavujú pojmy ako **socializácia, dobročinnosť či dobrovoľníctvo.**

V učebnici pre 3. ročník sa téma dobrovoľníctva vyskytuje v súvislosti s uvedenými občianskymi združeniami a organizáciami. Žiaci sú v rámci úloh, námetov a podnetov nabádaní k informovaniu sa, aké aktivity tieto organizácie ponúkajú. Celkovo je dobrovoľníctvo prezentované aj ako vhodná forma trávenia voľného času.

Etická výchova

Relevantné ciele predmetu:

Získať predpoklady pre morálny úsudok a zmysel pre zodpovednosť; osvojiť si základné etické pojmy, súvislosti medzi hodnotami a normami; získať kľúčové postoje a spôsobilosti súvisiace s uvedenými hodnotami a normami.

Ciele sa majú dosiahnuť prostredníctvom viacerých tém, napr. komunikácia – prejavíť empatiu voči spolužiakom, zdôvodniť zásady asertívneho správania, zhodnotiť prosociálne prejavy v triede; **etika práce, etika a ekonomika** – význam solidarity, fair trade, klady a zápory globalizácie.

Spracované: ŠPÚ, 02. 02. 2018

PhDr. Ľ. Biziková, PhDr. D. Vargová, CSc., Mgr. M. Bubeník, Mgr. J. Kovaľová, PhD.,
Mgr. M. Višňovská, PhD.

Téma dobrovoľníctva v štátnych vzdelávacích programoch v oblasti odborného vzdelávania

Problematika výchovy a vzdelávania mládeže k dobrovoľníctvu nie je v prevažnej väčšine štátnych vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu (ďalej len ŠVP) explicitne definovaná, v širšom kontexte je zapracovaná v nasledujúcich dvoch rovinách kompetencií.

1. Kompetencie vzťahujúce sa k dobrovoľníckej činnosti vo všeobecnosti

V ŠVP pre všetky skupiny odborov vzdelávania sú na úrovni kľúčových kompetencií definované požiadavky, ktoré sú predpokladom k dobrovoľníckej činnosti. Vo vzťahu k nadobúdaniu schopnosti pracovať v rôznorodých skupinách ide hlavne o tieto požiadavky:

- prejavíť empatiu a sebareflexiu,
- vyjadriť svoje pocity a korigovať negatívu,
- pozitívne motivovať seba a druhých,
- ovplyvňovať ľudí (prehováranie, presvedčovanie),
- stanoviť priority cieľov,

- spolupracovať pri riešení problémov s inými ľuďmi,
- prispievať k vytváraniu ústretových medziludských vzťahov, predchádzať osobným konfliktom, nepodliehať predsudkom a stereotypom v prístupe k druhým.

2. Odborné kompetencie využiteľné v konkrétnych oblastiach dobrovoľníckej činnosti

Vo vzdelávacích štandardoch pre odborné vzdelávanie a prípravu je problematika súvisiaca s dobrovoľníctvom začlenená v rôznej miere s ohľadom na špecifiká jednotlivých odborov vzdelania. Odborné kompetencie sú predpokladom potenciálneho prepájania profesijného uplatnenia a dobrovoľníctva v konkrétnych oblastiach dobrovoľníckej práce (napr. práca s deťmi, seniormi, zdravotne znevýhodnenými skupinami obyvateľstva, v oblasti kultúry, ochrany životného prostredia a pod.). Najviac je predmetná problematika zastúpená v ŠVP pre skupiny odborov vzdelávania 68 Právne vedy, 75 Pedagogické vedy a 76 Učiteľstvo, ktoré pripravujú odborníkov pre oblasť sociálnej a edukačnej práce s rôznymi skupinami obyvateľstva – s deťmi, seniormi, zdravotne znevýhodnenými. V zmysle požadovaných osobnostných predpokladov, vlastností a schopností uvedených v ŠVP sa absolventi týchto odborov vzdelávania vyznačujú:

- priateľskosťou,
- prosociálnym správaním,
- humánnosťou,
- empatiou,
- toleranciou,
- emocionálnou stabilitou,
- altruizmom,
- iniciatívnosťou,
- tvorivosťou.

Obsah vzdelávania v ŠVP pre skupinu odborov vzdelávania 68 Právne vedy sa zameriava na využitie nástrojov a foriem pomoci najmä rodinám s deťmi, občanom v kríze, seniorom a zdravotne znevýhodneným občanom, ako aj na formy pomoci neštátnych subjektov. Tematické okruhy súvisiace so sociálnou prácou, sociálnou politikou, sociálnoprávnou ochranou zahŕňajú témy ako zamestnanie a trh práce, hendikepovaní občania, dobrovoľníctvo, ľudské práva, krajiny tretieho sveta a humanitárna pomoc.

ŠVP pre skupiny odborov 75 Pedagogické vedy a 76 Učiteľstvo obsahujú pre jednotlivé študijné odbory vzdelávacie štandardy umožňujúce kvalifikovanú prípravu absolventov pre profesie a pracovné pozície v predprimárnom vzdelávaní, vo výchove detí a mládeže vo voľnom čase, v animačných činnostiach, v opatrovateľskej a sociálnej starostlivosti pre rôzne vekové kategórie klientov. Dôležitou súčasťou obsahu vzdelávania je podpora a obhajoba ľudských práv v profesijnom i občianskom živote, poznanie systému riadenia a inštitúcií, ktoré v danej oblasti pôsobia v štátnej správe, samospráve, treťom sektore na Slovensku a v Európskej únii.

Vzdelávacie štandardy umožňujúce získať odborné kompetencie využiteľné v dobrovoľníckej činnosti v oblasti ochrany životného prostredia sú obsiahnuté v ŠVP pre skupiny odborov vzdelávania 28 Technická a aplikovaná chémia, 29 Potravinárstvo, 42, 45 Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka I, II a 39 Špeciálne technické odbory.

Obsah vzdelávania v ŠVP 82 Umenie a umelecko-remeselná tvorba I, 85 Umenie a umelecko-remeselná tvorba II a v ŠVP pre konzervatória vytvára predpoklady pre prepojenie profesijnej prípravy a dobrovoľníctva v oblasti kultúry a záchranu kultúrneho dedičstva.

V prepojení s predmetnou problematikou možno uviesť aj zaradenie samostatného obsahového štandardu zameraného na filantropiu v ŠVP pre skupinu odborov 62 Ekonomické vedy, 63, 64 Ekonomika a organizácia, obchod a služby I, II.

Odborné vzdelávanie pre ďalšie špecifické oblasti dobrovoľníckej práce poskytujú viaceré odbory vzdelávania, ako príklad uvádzame odbory 3964 M ochrana osôb a majetku pred požiarom a 9245 M ochrana osôb a majetku.

V rámci dvojúrovňového modelu vzdelávania sa problematika dobrovoľníctva premieta v školských vzdelávacích programoch stredných odborných škôl a konzervatórií v učebných osnovách konkrétnych predmetov a aj v realizácii dobrovoľníckych a benefičných podujatí v spolupráci s občianskymi združeniami, nadáciami a ďalšími neziskovými organizáciami.

Vypracovala: RNDr. Mária Hrušovská
Bratislava 24. 01. 2018

Téma dobrovoľníctva v dokumentoch vzťahujúcich sa k výchovnej činnosti v školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach (školský klub detí, centrum voľného času, školský internát)
--

Všetky tri zariadenia vytvárajú podmienky pre uspokojovanie individuálnych potrieb a záujmov žiakov prostredníctvom mimoškolských aktivít v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin. Jednotlivé školské výchovno-vzdelávacie zariadenia si vypracujú vlastné výchovné osnovy najmenej v rozsahu ustanovenom výchovným štandardom. Podľa vyhlášok jednotlivých zariadení výchovno-vzdelávaciu činnosť zabezpečujú vychovatelia podľa výchovného programu školského internátu v čase mimo vyučovania primerane veku, záujmom, potrebám a schopnostiam detí a žiakov.

Výchovno-vzdelávacia činnosť sa okrem iného zameriava na formovanie aktívneho postoja detí a žiakov k sebazvdelávaniu a sebvýchove, na uspokojovanie individuálnych potrieb a záujmov, na rozvíjanie nadania, špecifických schopností a tvorivosti, na aktívne využívanie voľného času, oddych a relaxáciu.

Dobrovoľníckym aktivitám je možné sa venovať ako v čase školského roka (mimoškolský čas), tak aj v čase prázdnin v pravidelných, príležitostných aj jednorazových formách. Mali by súvisieť s rozvojom záujmov, s uspokojovaním potrieb, so schopnosťami a možnosťami detí a mládeže (vždy v závislosti od školského zariadenia).

Obsah výchovy je v školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach členený do tematických oblastí výchovy. Podľa cieľového zamerania týchto tematických oblastí výchovy je na základe analýzy možné uviesť, že explicitne je téma dobrovoľníctva uvedená vo vybraných tematických oblastiach iba v školských internátoch. Ide o tematickú oblasť **pracovná výchova a rozumová výchova** (napr. získavať informácie o alternatívnych pracovných zručnostiach, ako je tvorba projektov, dobrovoľníctvo, streetwork) a tematickú oblasť **spoločenská výchova** (do obsahových štandardov sú navrhnuté témy ako dobrovoľníctvo, interkulturalita, občianske združenia, neformálne skupiny, participácia, kde hlavným cieľom je orientovať sa v princípoch aktívneho občianstva).

Obsah výchovy vo vzťahu k dobrovoľníctvu je možné vnímať aj v širších súvislostiach, ďalšími tematickými oblasťami výchovy v kontexte všetkých výchovno-vzdelávacích zariadení sú:

- spoločensko-vedná oblasť (cieľom je naučiť sa spoluurozhdovať o živote skupiny, prejavovať ohľaduplnosť, pochopiť význam dodržiavania ľudských práv a základných osôb, poskytnúť pomoc alebo pomoc privolať);
- pracovno-technická oblasť (cieľom je napr. získať základné zručnosti v tvorbe jednoduchých projektov, ako aj rozvíjať základy zručností potrebných pre praktický život);

- prírodovedno-environmentálna/ekologická oblasť (cieľom je napr. rozvoj zručností pri tvorbe a ochrane životného prostredia);
- esteticko-výchovná oblasť (cieľom je napr. prejavovať pozitívny vzťah k jednoduchej úprave prostredia, podieľať sa na kultúrnych podujatiach).

Špecifickými tematickými oblasťami, kde je možné prostredníctvom dobrovoľníckych skúseností rozvíjať osobnosť žiakov v školských internátoch, sú:

- mravná výchova a výchova k hodnotám (cieľom je napr. orientovať sa vo všeľudských hodnotách, pochopiť význam pozitívnych hodnôt ako zodpovednosť, spolupráca, tolerancia...);
- rodinná výchova a výchova k manželstvu a rodičovstvu (cieľom je napr. rozvíjať praktické zručnosti súvisiace s rodinným životom).

Zhrnutie: Výchovu k dobrovoľníctvu je možné realizovať takmer vo všetkých tematických oblastiach výchovy.

Dobrovoľníctvo ako prostriedok rozvoja, ako metóda: Vo výchovno-vzdelávacej činnosti mimo vyučovania sa v školských zariadeniach preferujú najmä heuristické, problémové, demonštračné, inscenačné metódy, metódy s dôrazom na aktívnu účasť.

Napr. rozvoj „*schopnosti participovať pri pozitívnych zmenách v živote školského zariadenia*“ sa vo výchovno-vzdelávacej činnosti odporúča realizovať okrem iných činností aj organizovaním stretnutí so zástupcami detských a mládežníckych organizácií v rámci tretieho sektora orientovaného na možnosti participácie mládeže na živote, ďalej môže ísť o prácu na spoločnom projekte školského zariadenia a organizácie v lokalite týkajúceho sa spracovania otázok kvality života detí a žiakov. Významnou stratégiou je využívanie zážitkových metód a foriem práce ako napr. brainstorming, argumentácia, diskusný klub, dobrovoľníctvo.

Vypracovala: Lívia Nemcová
Banská Bystrica 07. 02. 2018

3.1. Príklad základnej školy

Názov dobrovoľníckej aktivity: Učíme sa z histórie - Výchova k dobrovoľníctvu na ZŠ Spojová

Názov organizácie: ZŠ Spojová v Banskej Bystrici

Adresa organizácie: Základná škola, Spojová 14, Banská Bystrica

25 žiakov a žiačok si počas 4 mesiacov vyskúšalo spojiť pomoc v komunite s tým, čo sa učia v škole. Sami si naplánovali, kde chcú pomôcť a čo sa chcú naučiť, rozhodli sa svoj čas venovať seniorom v domove, odniesť si odtiaľ konkrétne príbehy z histórie, a dokonca vytvoriť z nich učebnú pomôcku pre seba aj svojich budúcich spolužiakov brožúrku príbehov pre hodiny dejepisu, slovenského jazyka a etickej výchovy. Táto brožúrka nesie názov, ktorý sami vymysleli: „Učíme sa z histórie“.

Trvanie dobrovoľníckej aktivity: september – december 2016

Miesto realizácie: ZŠ Spojová v Banskej Bystrici a DD a DSS Senium v Banskej Bystrici

Počet učiteliek: 2

Počet žiakov a žiačok: 25

Projekt prebiehal v rámci školského vyučovania na hodinách dejepisu.

Cieľ dobrovoľníckej aktivity:

Hlavným cieľom projektu bola pozitívna interakcia žiakov v komunite prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít pričom žiaci si mali vyskúšať naučené vedomosti v reálnom živote a prehlbovať si naučenú látku pomocou prepojenia výučby a praxe - čo je podstata service learningových projektov na školách.

Cieľ, ktorý si stanovili žiaci pri tvorbe svojho plánu bol vytvoriť brožúrku s príbehmi a spomienkami zameranými na školské časy dnešných seniorov, ktorú budú môcť používať oni aj ich nasledovníci v škole na hodinách dejepisu a slovenského jazyka, byť nápomocní starším ľuďom v domove dôchodcov a spríjemniť im ich čas v zariadení, byť bližšie k staršej generácii a zažiť medzigeneračnú výmenu skúseností. Učiť sa cez príbehy, ktoré nie sú až tak vzdialené. Porozumieť tvorbe špecifických učebných pomôcok.

Cieľová skupina: seniori v DD a DSS Senium

Spolupráca s partnermi a komunitou: DD a DSS Senium a Centrum dobrovoľníctva, Banská Bystrica (Know-how, workshop o metóde service learning, mentoring, financovanie prostredníctvom grantu od Nadácie Tatrabanky)

Priebeh dobrovoľníckej aktivity:

September - Október 2016 – prebehlo prípravné stretnutie a spoločne s pedagógmi - vychovávateľkou (koordinátorkou žiackeho parlamentu na ZŠ Spojová) a učiteľkou dejepisu a geografie na ZŠ, na ktorom pracovníčky Centra dobrovoľníctva objasnili metodiku service learningu. Učiteľka potom oslovila žiakov triedy 6.D a vysvetlila im podstatu dobrovoľníctva, service learningu a cieľ projektu. Zapojených bolo 25 žiakov 6.D, ktorí sa rozhodli pre pomoc seniorom v DD a DSS Senium v Banskej Bystrici, ktorým spríjemnili ich čas, čo p. riaditeľka tohto zariadenia veľmi ocenila, a zároveň získali príbehy z histórie pre svoje hodiny dejepisu. Žiaci počas októbra pracovali na príprave otázok pre seniorov, viedli rozhovory počas hodín dejepisu o živote v minulom storočí, pripravovali program pre seniorov v DD a DSS Senium. Zrealizovalo sa stretnutie s pracovníkmi DD a DSS Senium,

aby sa dohodli termíny pre návštevy žiakov v zariadení, aby sa odprezentoval cieľ návštev žiakov a ich projektu.

November 2016 – prebiehali návštevy v DD a DSS Senium, rozhovory žiakov s obyvateľmi domova dôchodcov Senium, z ktorých žiaci pripravovali texty a kresby. Mentorky, pedagogičky preberali s deťmi aj spätnú väzbu, viedli rozhovory o ich dojmach zo života ľudí v domove dôchodcov, ako aj z ich detstva, mladosti. Spoločne urobili porovnanie podmienok pre život dieťaťa vtedy a dnes.

December 2016 - žiaci spoločne dokončovali texty príbehov, prebehla gramatická korektúra, príprava krstu brožúrky. Krst brožúrky sa konal 21. 12. 2016 v priestoroch ZŠ Spojová – pozvaní boli vedenie DD Senium, Centrum dobrovoľníctva, vedenie školy, triedna p. učiteľka 6.D a žiaci 6.D. Oficiálny krst bol dôležitý najmä pre žiakov a ich učebné ciele - sami krst organizovali, odprezentovali projekt, jeho výsledky, aj brožúru, prezentovali príbehy, fotografie a svoje dojmy a maľby. Celkovo bolo vytlačených 120 ks brožúrok, ktoré budú využívané na vyučovaní tento, aj budúce roky.

Vedomosti a zručnosti rozvinuté u detí a mladých prostredníctvom skúsenosti z dobrovoľníckej aktivity:

Prínos projektu vnímajú pedagogičky, ktoré so žiakmi pracovali v oboch rovinách, z hľadiska výsledkov vzdelávania aj výchovy k dobrovoľníctvu. Žiaci vnímali históriu 20. storočia cez reálne príbehy ľudí, s ktorými sa stretli, tým sa "zlepšila ich schopnosť aplikovať to, čo sa naučili v reálnom svete, a viac porozumeli zložitosti života ľudí v domove seniorov, začali vnímať, že v budúcnosti môžu byť oni na mieste dnešných seniorov. Žiaci sa písaním príbehov zlepšili v slovenskom jazyku, najmä v písomnom a ústnom prejave, keďže všetky príbehy spracovali sami, a korektúru robili spolu s pedagógmi. Žiaci sa osobne zlepšili a naučili spolupracovať v tíme, prezentovať výsledky svojej práce, ale aj svoje subjektívne dojmy zo sociálneho problému, s ktorým sa stretli. Pracovali na budovaní svojich komunikačných a interpersonálnych zručnostiach, ale aj na svojom morálnom vývoji. Mentorky vnímajú pozitívny posun u žiakov vo vnímaní stereotypov voči starým ľuďom, vo vnímaní potreby spoločenskej zodpovednosti a aktívneho občianstva, a najmä potreby, dôležitosti a prínosov dobrovoľníctva. Pozitívne bol projekt vnímaný aj u seniorov z DD a DSS Senium, ako aj od jeho vedenia. Dobrovoľnícke aktivity žiakov a tohto zariadenia pokračujú aj naďalej. Dobré ohlasy boli aj od rodičov žiakov, spolužiakov a ostatných pedagógov. Niektorí rodičia vyjadrili záujem o zapojenie sa do dobrovoľníctva skrz dobrovoľnícke aktivity svojich detí v tomto projekte.

Ďalšie prínosy zrealizovanej dobrovoľníckej aktivity:

Využitie príbehovej brožúrky v procese výučby v ďalších rokoch: brožúrka bude vhodná a používaná na vyučovaní aj mimo neho: - na hodinách dejepisu pre žiakov 5. ročníka, kde sa zoznamujú s témou Čo je to história a ako žili naši predkovia, - na hodinách slovenského jazyka – oblasť slohových prác, - na hodinách etiky pri témach o úcte k starším, - ďalej v školskom klube, kde starší žiaci čítajú mladším.

Najväčší prínos realizácie aktivity:

Stretnutie žiakov s vnímaním života seniorov, so životom v minulom storočí, s potrebou venovať čas seniorom v zariadeniach, naučili sa, že história nie je len v učebniciach, a naučili sa prezentovať svoje získané poznatky a dojmy v písanej, kreslenej ale aj ústnej forme pred publikom. Naučili sa, že pomáhať treba nie len jednorazovo.

3.2. Príklad strednej školy

Názov dobrovoľníckej aktivity: Kurz zvyšovania IT- zručností pre seniorov Názov organizácie: 1. súkromné gymnázium v Bratislave

Adresa organizácie: Bajkalská 20, Bratislava

Vznik kurzu vychádzal z cieľov a hodnôt školy - otvoriť školu širšiemu okoliu, zaangažovať študentov do komunitného života, viesť žiakov k rozvíjaniu dobročinnosti a dobrovoľníctva. Kurz vznikol v spolupráci s MÚ Ružinov ako 5 hodinový kurz vzdelávania seniorov v základných IT zručnostiach (práca s počítačom, mobilom, tabletom). Každému seniorovi sa venuje počas kurzu individuálne jeden študent. Kurzy sa cyklicky opakujú počas roka. V roku 2017 sme organizovali 3 cykly.

Trvanie dobrovoľníckej aktivity/projektu: 3. 3. 2017 - 31. 3. 2017, 7. 4. 2017 - 12. 5. 2017, 3. 11. 2017 - 8. 12. 2017

Miesto realizácie: v priestoroch školy.

Počet zapojených učiteľov/učiteľiek: 1 učiteľka – supervízorka a autorka projektu, 1 osoba, ktorá zabezpečuje kontakt so seniormi

Počet zapojených žiakov: 30

Uvedená aktivita je súčasťou komplexu dobrovoľníckych aktivít, ku ktorým škola vedie študentov. V školskom vzdelávacom programe je zaradenú výchovu k dobročinnosti ako súčasť predmetu etická výchova a zároveň predstavuje jej praktickú časť. Počas jedného školského roka sa študenti majú 12 hodín venovať dobročinným aktivitám, ktorými niekomu pomáhajú. Škola má nadviazanú spoluprácu s viacerými organizáciami, ponúka študentom rôzne typy dobročinných aktivít (doučovanie študentov špeciálnej školy, hranie šachu s nepočujúcimi deťmi, Zelená hliadka a ďalšie). Medzi nimi vznikol aj IT kurz pre seniorov.

Cieľ dobrovoľníckej aktivity: Na jednej strane je cieľ pomôcť seniorom zorientovať sa v IT-technológiách. Na strane študentov sleduje projekt rozvoj prosociálnosti – pomoc druhým, bez očakávania odmeny, kontakt so staršou generáciou – rozvoj empatie a trpezlivosti, zaangažovanosti pri riešení problémov a potrieb blízkeho okolia, rozvoj organizačných a komunikačných schopností študentov.

Cieľová skupina: seniori z Ružinova a širšieho okolia

Spolupráca s partnermi a komunitou: aktívna spolupráca s MÚ Ružinov odbor sociálnych vecí a rodiny.

Popis/priebeh dobrovoľníckej aktivity/projektu

Príprava – motivácia študentov, zabezpečenie priestorov s vedením školy, kontaktovanie MsÚ Ružinov a nadviazanie spolupráce, vyhotovenie propagačných materiálov študentmi, spropagovanie v regionálnych médiách, dohoda priestorov s vedením školy

Priebeh – realizácia kurzu (5 piatkových 60 minútových stretnutí), každému seniorovi sa venoval jeden asistent – študent, ktorý riešil ich individuálne potreby.

Ukončenie a vyhodnotenie – študenti po ukončení dobrovoľníckej aktivity reflektovali svoje zážitky a skúsenosti v eseji.

Vedomosti a zručnosti rozvinuté u detí a mladých prostredníctvom skúsenosti z dobrovoľníckej aktivity:

Študent sa učí vidieť problémy starších ľudí, ľudí z komunitného okolia, učí sa im pomáhať. Rozvíja sa u neho empatia, zodpovednosť, iniciatívnosť, tvorivosť, učí sa pozitívne hodnotiť druhých, vytvára si alebo prehĺbuje medziľudské vzťahy. Komplexne sa rozvíja prosociálnosť – konať dobro za účelom pomoci druhým a benefitu pre druhého.

Ďalšie prínosy zrealizovanej dobrovoľníckej aktivity:

Škola je zaangažovaná na živote mestskej časti Ružinov. Spoluprácu s MsÚ prehĺbuje realizovaním finančnej zbierky pre konkrétnu rodinu z Ružinova, ktorá sa ocitá v existenčných problémoch (napr. vyplatenie dlhu na nájomnom a predplatenie nájomného pre seniora, ktorý má vo výchove svojho pravnuka, december 2017). Tieto aktivity majú etický a spoločenský rozmer a reprezentujú základné hodnoty školy.

Najväčší prínos realizácie aktivity:

Medzigeneračná komunikácia, zaangažovanie školy na komunitnom živote.

3.3. Príklad vysokej školy

Názov dobrovoľníckeho projektu: Service learning na UMB

Názov inštitúcie/organizácie: Univerzita Mateja Bela

Adresa organizácie: Národná 12, 974 01 Banská Bystrica

Dobrovoľníctvo študentstva je na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici systematickejšie rozvíjané 20 rokov. Cieľom zavedenia dobrovoľníctva je snaha o zvýšenie angažovanosti a sociálnej zodpovednosti študentstva našej univerzity, čím sa zvyšuje predpoklad transferu týchto charakteristík do procesu vlastného vzdelávania sa študentstva, ako aj jeho pracovného či osobného života. Ďalším, rovnako dôležitým cieľom dobrovoľníckych aktivít študentstva je napĺňanie tretieho poslania univerzity, teda prepojenia univerzitných aktivít so životom komunity.

Dobrovoľníctvo na UMB koordinuje Centrum dobrovoľníctva (pri UMB) a zároveň sa dobrovoľnícke aktivity stali súčasťou vzdelávacieho procesu, a to prostredníctvom aktívnej stratégie učenia a učenia sa – service learning. Podstatou service learningu je vzájomná spolupráca študentstva a komunity (nemalo by ísť o aktivity pre komunitu, ale o projekty realizované s komunitou). Študenti sa prostredníctvom mapovania potrieb komunity snažia svojimi aktivitami reagovať na reálne potreby komunity, s ktorou spolupracujú. Všeobecným cieľom SL aktivít je poskytnúť službu komunite, ktorá vedie k zlepšeniu stavu. Service learningové programy tak zapájajú študentov a študentky do komunitných aktivít s cieľom ukázať im, ako môžu byť zručnosti získané v škole použité na riešenie problémov v reálnom živote alebo ako môže skúsenosť naučiť vedomostiam, zručnostiam a postojom, ktoré očakávame v školskom kurikulu. Od študentov a študentiek zapojených do service learningovej aktivity sa očakáva nielen poskytnutie priamej služby komunite, ale aj spoznanie kontextu, v rámci ktorého sa služba poskytuje. Študenti a študentky si musia uvedomiť spojenie medzi službou a ich štúdiom, ako aj reflektovať svoju občiansku rolu. Toto všetko sa uskutočňuje prostredníctvom reflexie ich aktivity, ktorá je povinnou súčasťou plánovania, realizácie a vyhodnotenia SL aktivity, teda všetkých fáz činnosti.

Service learning na UMB v Banskej Bystrici sa realizuje trinásť rok v rôznych modeloch (odborná prax, praktické aktivity v rámci rôznych predmetov až po samostatný vyučovací predmet service learning). Prostredníctvom service learningovej aktivity sa rozvíjajú tzv. základné kompetencie, ale tiež dochádza k učeniu sa študentov a študentiek, pričom učenie sa súvisí aj s kurikulom ich študijného programu alebo kurikulom konkrétneho predmetu (závisí od konkrétneho modelu).

Počas realizácie samostatného predmetu service learning sme spolu so študentstvom pripravili a zrealizovali cca 30 projektov (na www.servicelearning.umb.sk/category/fotky-a-vidoa/ môžete

nájsť všetky zrealizované projekty), ktoré boli určené rôznym cieľovým skupinám. Okrem toho uskutočňujeme priebežne výskum v oblasti postojov študentstva k svojim kľúčovým kompetenciám a výskum vybraných osobnostných charakteristík.

Trvanie dobrovoľníckeho projektu:

Za obdobie existencie predmetu service learning (5 rokov) sme zrealizovali projekty s rôznou dĺžkou trvania (najčastejšie od prvého podnetu po realizáciu projektu a jeho vyhodnotenie uplynul jeden akademický rok). Samotné aktivity boli uskutočňované v rôznom časovom rozsahu – od jednorazových aktivít (uskutočnených zväčša v priebehu 1 dňa) až po pravidelné a dlhodobé aktivity (dĺžka trvania týchto aktivít je rôzna, napr. ide o jednodňové, ale pravidelné aktivity, či aktivity stále prítomné v živote komunity). Aj jednodňová aktivita v SL projekte si však vyžadovala niekoľkomesačnú prípravu.

Miesto realizácie:

Dobrovoľnícke projekty založené na stratégii service learning na UMB sa realizovali v školách (materské, základné, stredné, vysoké), v sociálnych zariadeniach (detské domovy, krízové strediská), zdravotných zariadeniach (hospice, nemocnice), v meste (bez rozdielu určené pre všetky).

Počet učiteľov/učiteliek zapojených do projektu):

Každý realizovaný dobrovoľnícky projekt založený na stratégii service learning sa uskutočnil v spolupráci s minimálne jednou kontaktnou osobou inštitúcie (učiteľ/učiteľka/vedenie zariadenia...). Na UMB v súčasnosti pracuje tím 12 učiteľov/učiteliek zastupujúcich rôzne študijné odbory a implementujúcich service learning do vzdelávania, ktorý propaguje myšlienku dobrovoľníckej a service learningovej činnosti v kruhu svojich kolegov a kolegyň, čo vedie k postupnému nárastu učiteľov a učiteliek, ktorí vo svojich predmetoch v rôznej miere zavádzajú dobrovoľnícke a service learningové aktivity.

Počet študentov a študentiek zapojených do dobrovoľníckeho projektu:

Od zavedenia predmetu service learning do vzdelávania na UMB sa na plánovaní a realizácii projektov podieľalo približne 200 študentov a študentiek UMB. Projekty boli realizované jednotlivcami, ale najčastejšie skupinami.

Jednou z podstát service learningovej aktivity je prepojenie dobrovoľníckej skúsenosti so vzdelávacími cieľmi, preto všetky realizované service learningové projekty boli súčasťou predmetov a koordinované učiteľmi a učiteľkami ako tútormi tak, aby sa rozvíjali nielen kľúčové kompetencie, ale aj odborné kompetencie viazané na študijný program. V súčasnosti sa realizácia týchto projektov opiera aj o aktualizovaný dlhodobý zámer UMB v oblasti tzv. tretieho poslania univerzít, v rámci ktorého je jedným z cieľov aj podpora aktivít v prospech komunity a výraznejšie prepojenie univerzity s komunitou.

Motivácia na realizáciu konkrétneho projektu vychádza z mapovania potrieb v komunite, ktoré realizuje študentstvo. Na základe zistených problémov, v nadväznosti na ciele vlastného vzdelávania a, v ideálnom prípade, komunikáciou s predmetnou cieľovou skupinou tvoria ideu projektu. Ako príklady konkrétnych motivácií vychádzajúcich z mapovania potrieb komunity možno uviesť:

Osobné aj odpozorované skúsenosti s plytvaním potravín študentstvom na UMB najmä na univerzitných internátoch. Projekt **Špajza, potravinové banky** reaguje na potrebu osvojenia si správnych návykov pri zaobchádzaní s potravinami.

Zistenie, že dlhodobý pobyt v nemocnici pôsobí na pacientov a pacientky negatívne, často vedie k úbytku energie, poklesu záujmu o okolie, precitlivosť, k prejavom nudy, osamelosti, frustrácie,

niekedy hnevu, depresie alebo apatie. Takéto prežívanie pobytu v nemocnici neprospieva procesu liečby, sťažuje prácu zdravotníckeho personálu, znižuje pocit komfortu z inak profesionálne ponúkaných služieb zdravotníckeho zariadenia a môže mať vážnejšie dôsledky aj na neskoršie zaradenie sa pacientov a pacientok do bežného života. Táto východisková situácia indikuje potrebu pri dlhodobu hospitalizovaných pacientoch a pacientkach zmysluplne tráviť vzniknutý voľný čas, na ktorú reaguje projekt **Čítanie ako terapia**.

Na potrebu zmysluplného trávenia voľného času širšej verejnosti reaguje aj projekt **Univerzitná noc literatúry**, ktorý propaguje knižné umenie a čítanie prostredníctvom série čítaní na netradičných miestach verejného, v tomto prípade univerzitného priestoru. Reaguje aj na vyčleňovanie komunity nepočujúcich z kultúry šírenej slovom, preto čítania tlmočí do slovenského posunkového jazyka. Reaguje tiež na pocit nízkej angažovanosti sa banskobystričského univerzitného študentstva na kultúrnom živote mesta.

Cieľ dobrovoľníckej aktivity:

Podobne ako motivácia aj cieľ konkrétneho projektu by mal vychádzať z prieniku mapovania potrieb v komunite, ktoré realizuje študentstvo spoločne s komunitou, a cieľov vzdelávania – čo sa chce žiak/študent naučiť sám a čo chce učiteľ, aby sa žiak/študent naučil.

Ako príklady cieľov konkrétnych projektov v oblasti potrieb komunity možno uviesť:

Dlhodobým cieľom projektu **Špajza, potravinové banky** je dosiahnuť zníženie plytvania potravín na UMB a v univerzitných internátoch, zlepšenie nesprávnych návykov študentstva pri zaobchádzaní s potravinami a ukázať im, ako sa dajú ešte efektívne využiť (zabezpečenie potravinových bánk). Preto cieľom tejto dobrovoľníckej aktivity bolo umiestnenie chladničiek a potravinových skriniek na univerzitných internátoch a propagácia tohto priestoru a jeho účelu.

Cieľom projektu **Čítanie ako terapia** je pomáhať dlhodobu hospitalizovaným pacientom a pacientkam zmysluplne vyplniť/tráviť čas strávený v nemocnici organizovaním série individuálnych a skupinových tvorivých aktivít (čítania, spoločenské hry, pohybové aktivity, tvorivé dielne...). Prostredníctvom týchto aktivít a biblioterapie je cieľom pomáhať pacientom a pacientkam zmeniť ich negatívne emócie na pozitívne, odpútať ich pozornosť od choroby, podnecovať rozhovory na základe prečítaných textov, precvičiť ich motoriku, ale aj vytvoriť príležitosti zabaviť sa, zahrať sa, zasmiať sa, spoznať sa s ostatnými v zariadení či nadviazať nové kontakty.

Cieľom podujatia **Univerzitná noc literatúry**, ktoré sa organizuje pravidelne raz ročne, je priblížiť širokej verejnosti súčasnú literatúru prostredníctvom série verejných čítaní, týmto spôsobom prispieť k zachovávaniu kultúrnych hodnôt a ponúknuť verejný priestor tomuto druhu umenia, poukázať na to, že literatúra nepozná žiadne hranice a je prístupná všetkým. Spoluprácou s komunitou nepočujúcich podporujeme myšlienku literatúry bez bariér. Výberom kníh sa usilujeme predstaviť slovenskej verejnosti menej známe, ale kvalitné literárne texty z produkcie menších vydavateľstiev, predstaviť slovenských, ale aj zahraničných autorov, propagovať dôležitosť práce prekladateľov do slovenského jazyka a viesť k pozitívnemu vzťahu ku knižnému umeniu a kultúre.

Cieľová skupina:

Voľba cieľovej skupiny vychádza z mapovania potrieb, pričom môže byť určená tútorom, častejšie je však jej voľba výberom študentstva. Keďže ide o projekty realizované na báze dobrovoľníctva a keďže jedným z pilierov service learningovej stratégie je líderstvo študentstva, je dôležité, aby s voľbou cieľovej skupiny boli študenti a študentky stotožnení.

Variabilita realizovaných projektov naznačuje ich zameranosť na rôzne cieľové skupiny: deti v materských školách, žiactvo základných a stredných škôl, vysokoškolské študentstvo, klienti

a klientky detských domov, krízových stredísk (deti, osamelé matky, bývalé klientky detských domovov...), denných stacionárov a hospicov, dlhodobu hospitalizovaní pacienti a pacientky nemocníc, nepočujúci, ľudia bez domova či širšia verejnosť. Zatiaľ iba jeden projekt bol orientovaný na inú cieľovú skupinu – zvieratá.

Spolupráca s partnermi a komunitou:

Mnohé z realizovaných projektov si okrem samotnej spolupráce s komunitou-cieľovou skupinou žiadali aj spoluprácu s ďalšími partnermi ako sponzormi, ktorí podporili realizáciu projektov materiálne alebo aj finančne. Výber oslovených partnerov závisí od konkrétnej potreby, napríklad výroba a tlač propagačných materiálov, poskytnutie priestoru na propagáciu, prenájom priestorov, zakúpenie pomôcok a pod. Oslovení partneri sú zväčša lokálne menšie či väčšie firmy alebo organizácie, ale aj jednotlivci, ktorí prispievajú k realizácii projektu vecnými darmi alebo službou. Pri niektorých projektoch sa realizovali aj dobrovoľné verejné zbierky (napr. šatstva, kníh, potravín, pomôcok pre psov a iné).

Priebeh dobrovoľníckeho projektu:

Príprave na dobrovoľnícku aktivitu založenej na stratégii service learning predchádza teoretická príprava v predmete service learning (1 semester). V tomto čase sa prostredníctvom cielene volených aktivít buduje pracovný tím a vytvára sa hlavná os/myšlienka budúceho projektu; študentstvo musí realizovať mapovanie potrieb v komunite, vyhodnotiť ho a opísať východiskovú situáciu identifikovaného problému. Následne sa oboznamuje so základmi projektového manažmentu a rozvíja kompetencie potrebné na prácu v tíme, ako aj komunikačné zručnosti. Výstupom z tejto časti predmetu je vytvorenie plánu budúceho projektu s časovou, finančnou, personálnou, krízovou a evalvačnou stratégiou. Táto časť prípravy na realizáciu projektu je hodnotená dvojstupňovo, sebahodnotením študentstva a hodnotením vyučujúcich.

V ďalšom semestri pracuje tím samostatne pod vedením tútorov/tútooriek (učiteľstvo) – realizuje plán projektu v praxi a reaguje na vzniknuté problémové situácie tak, aby naplnil stanovený cieľ. Dôležité je, aby sa aktivita realizovala aj vyhodnotila v danom semestri. Vyhodnotenie aktivity prebieha na záverečnom spoločnom stretnutí všetkých tímov zapojených do service learningu, na ktoré sú pozvaní aj ďalší učitelia a učiteľky a vedenie univerzity. Vyhodnotenie projektu je dvojstupňové, ide o sebahodnotenie študentského tímu, projekt vyhodnocuje na základe vopred stanovenej evalvačnej stratégie smerom ku komunite a k sebe, niekedy je súčasťou tohto hodnotenia aj hodnotenie komunity. Realizácia projektu je tiež hodnotená vyučujúcim/vyučujúcou.

Vedomosti a zručnosti rozvinuté u detí a mladých prostredníctvom skúsenosti z dobrovoľníckeho projektu:

Vďaka dobrovoľníckej skúsenosti v service learningu študenti a študentky pozitívnejšie hodnotili a vnímali vlastnú úroveň kompetencií. Išlo najmä o *sociálne a personálne kompetencie, pracovné a podnikateľské kompetencie, kompetencie v oblasti riešenia problémov*. V rámci našich výskumov sa potvrdilo, že service learning ako učebná stratégia, ktorá prepája teoretické vzdelávanie s praktickými skúsenosťami, rozvíja u študentov a študentiek tie zručnosti, ktoré často priamo súvisia s ich service learningovou aktivitou, ako napr. *schopnosť pracovať aj v náročných a záťažových situáciách, schopnosť preberať zodpovednosť za zverené úlohy, schopnosť riadiť seba samého, schopnosť rozhodovať sa, schopnosť stanovovať si svoje osobné ciele, schopnosť spolupracovať s odborníkmi, schopnosť organizovať si čas, schopnosť pracovať podľa plánu* či *zručnosti v oblasti projektovania (napr. naplánovať aktivitu/akciu, zrealizovať ju, vyhodnotiť, naplánovať rozpočet)*.

Pokiaľ ide o rozvoj vedomostí a zručností naviazaných na vzdelávacie ciele, napríklad projekt **Univerzitná noc literatúry** je organizovaný zväčša študentkami a študentmi humanitných odborov v oblasti jazyka, literatúry a kultúry, v rámci projektu si napríklad rozvíjajú svoje interpretačné

zručnosti, schopnosť vybrať vhodný text v závislosti od cieľovej skupiny a cieľa, ktorý chcú prostredníctvom textu dosiahnuť. Rovnaké zručnosti sa rozvíjajú aj v projekte **Čítanie ako terapia**, kde možno pridať aj rozvíjanie analytickej práce s textom, schopnosť viesť rozhovor o texte alebo prostredníctvom textu o širšej životnej skúsenosti alebo emócií s ohľadom na špecifiká cieľovej skupiny a plánovaný cieľ. Do projektu **Čítanie ako terapia a Špajza, potravinové banky** sú zapojení študenti a študentky sociálnej práce, ktorí si vďaka projektom rozvíjajú kompetencie viazané na ich odbor, volia činnosti adekvátne k spoznávaným špecifikám cieľových skupín.

Ďalšie prínosy zrealizovanej dobrovoľníckej aktivity:

- skúsenosť v tímovej práci
- prepojenie školy a komunity – teórie a praxe
- zvýšenie personálnej a sociálnej zodpovednosti študentov a študentiek, uvedomenie si vlastnej zodpovednosti za zmenu v komunite, zvýšenie citlivosti voči svojim vlastným potrebám a najmä potrebám svojho okolia, vnímanie zmysluplnosti svojho štúdia
- vytvorenie materiálnej pomoci (športové náradie)
- vytvorenie trvalo využívaného priestoru (športovisko)

Najväčší prínos realizácie aktivity:

Vo všeobecnosti za najväčší prínos realizovaných aktivít pokladáme stále prítomný záujem žiactva a študentstva podieľať sa na dobrovoľníckej alebo service learningovej činnosti. Ide o vlastnú motiváciu, keď sa na predmet prihlasujú s konkrétnym nápadom, alebo o záujem pokračovať v dlhodobých projektoch, ktoré vytvorili ich spolužiaci, a rozvíjať ich. Za pozitívne možno tiež označiť reakcie viacerých organizácií alebo subjektov, ktoré vstupujú do spolupráce opakovane, ako aj verejnosti, ktorá podujatia pre ňu určené pravidelne a početne navštevuje. Zároveň študentskou participáciou na organizovaní a realizovaní projektov zviditeľňujeme univerzitu a záujem jej študentov a študentiek o život v meste/obci a o život komunit.

Príloha 4 Základný zámer vzdelávacieho programu pre pedagogických a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu

Názov vzdelávacieho programu: Výchova a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu v školách a školských zariadeniach prostredníctvom stratégie service learning

Druh kontinuálneho vzdelávania: aktualizčné vzdelávanie

Forma kontinuálneho vzdelávania: kombinovaná spolu 30 hodín, prezenčná 20 hodín a dištančná 10 hodín

Podmienky pre zaradenie uchádzačov:

Program kontinuálneho vzdelávania je určený pre kategórie pedagogických zamestnancov, ktorí spĺňajú kvalifikačné predpoklady v súlade s vyhláškou MŠ SR č. 437/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorí majú absolvovaných aspoň šesť mesiacov pedagogickej činnosti (§ 35 ods. 10 zákona č. 317/2009 Z. z. v znení zákona č. 390/2011 Z. z.).

Program kontinuálneho vzdelávania je určený pre kategórie odborných zamestnancov, ktorí spĺňajú kvalifikačné predpoklady v súlade s vyhláškou MŠ SR č. 437/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorí majú absolvovaných aspoň šesť mesiacov odbornej činnosti (§ 35 ods. 10 zákona č. 317/2009 Z. z. v znení zákona č. 390/2011 Z. z.). Vyučovaný predmet: akýkoľvek

Navrhovaný počet kreditov: 8 kreditov, z toho 6 kreditov za rozsah vzdelávania, 2 kredity za spôsob ukončenia

Hlavný cieľ vzdelávacieho programu: rozvíjať a rozširovať vedomosti a zručnosti pedagogických a odborných zamestnancov pri realizácii výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu prostredníctvom stratégie service learning v súlade s Konceptiou výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu.

Špecifické ciele: absolvent vzdelávacieho programu pozná Konceptiu výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu, vie vysvetliť kľúčové prvky service learningu, rozlišuje medzi rôznymi modelmi výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu, vie vysvetliť princípy výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu, vie charakterizovať jednotlivé kroky realizácie service learningu, pozná rôzne možnosti realizácie service learningu v praxi, je schopný rozpoznať potenciál a prínosy stratégie service learning vo vzdelávaní pre jednotlivých zúčastnených a dokáže vytvoriť vlastný plán/projekt implementácie service learningu v rámci svojho predmetu/predmetov a zrealizovať ho.

Návrh obsahu:

Tematické celky:

- A. Východiská výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu
- B. Princípy realizácie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu
- C. Service learning – kľúčové charakteristiky a definícia
- D. Modely realizácie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu a modely service learningu
- E. Proces service learningu – príprava, plánovanie, implementácia, vyhodnotenie, monitoring, reflexia, reportovanie
- F. Tvorba plánu implementácie service learningu v škole

Profil absolventa: absolvent vzdelávacieho programu pozná a vie aplikovať service learning v procese výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

Návrh rozsahu: 26 hodín

Spôsob ukončenia vzdelávacieho programu: Overenie profesijných kompetencií v zmysle §35 ods. 6 zákona 317/2009 Z.z. sa uskutočňuje záverečnou prezentáciou projektu pred účastníkmi a lektorom vzdelávania.

Požiadavky na ukončenie vzdelávacieho programu:

V prípade absolvovania vzdelávacieho programu sa stanovujú tieto požiadavky:

- najmenej 80 % -ná účasť na prezenčnej forme vzdelávania,
- vypracovanie a odovzdanie 1 zadanej úlohy dištančnej časti vzdelávacieho programu,
- úspešná prezentácia projektu pred účastníkmi a lektorom vzdelávania.

Garant/garantka: Garant spĺňa požiadavky § 43 ods. 3 a 4 zákona č. 317/2009 Z. z. v znení zákona č. 390/2011 Z. z., má skúsenosti s realizáciou výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu prostredníctvom stratégie service learning.

Príloha 5 Použité a odporúčané zdroje k téme výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. BIELEŠOVÁ, Z., KURPIELOVÁ, M. 2013. Dobrovoľníctvo stredoškôľakov - cesta k aktívnej participácii : metodika výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v stredných školách Banská Bystrica : Centrum dobrovoľníctva, Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. et al. 2014. Štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok a odporúčania na prácu s mládežou v oblasti dobrovoľníctva. Proces tvorby a výstupy. Banská Bystrica: Centrum dobrovoľníctva a Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., MARČEK, E., MRAČKOVÁ, A. 2009. Analýza dobrovoľníctva na Slovensku. Banská Bystrica : PF UMB

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. 2013. Možnosti využitia service-learning v pregraduálnej príprave sociálnych pracovníkov a pracovníčok. In Pregraduálna príprava sociálnych pracovníkov, pracovníčok a sociológov, sociologičiek a možnosti ich uplatnenia v praxi (pp. 77-88). Prešov: PU.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. 2014. Možnosti aplikácie koncepcie service learning v spoločných študijných programoch na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. In Sociálna ekonomika a vzdelávanie (pp. 1-9). Banská Bystrica: UMB.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. et al. 2012. Dobrovoľníctvo na Slovensku – výskumné reflexie. Bratislava : Iuventa

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A. et al. 2014. Service learning : inovatívna stratégia učenia (sa) : (vysokoškolská učebnica). Banská Bystrica: UMB.

BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., ŠAVRNOCHOVÁ, M., ŠOLCOVÁ, J. 2016. Dobrovoľníctvo – cesta k rozvoju talentu a potenciálu mladých ľudí. Bratislava : Bratislavské dobrovoľnícke centrum.

BROZMANOVÁ-GREGOROVÁ, A., BARIAKOVÁ, Z., & KUBEALAKOVÁ, M. 2013. Service learning – community in school, school in community. In International Forum for Education, 5(1), 197-207.

Dobrovoľnícka práca – plánovanie a organizovanie (príručka pre organizácie pracujúce s dobrovoľníkmi). Prešov : 2005.

EVANS, E. – SAXON, J.: A report on the changing face on volunteering in 21st Century. London: 2005.

EVANS, E., SAXTON, J. 2005. The 21st Century volunteer. Report on the changing face of volunteering in the 21st Century. London : Scout Association.

FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T. et al. 2010. Vzorce a hodnoty dobrovoľníctví v české společnosti na začátku 21. století. Praha : AGNES.

HALL, I., HALL, D. 2005. Student Volunteering – its place within the curriculum. In: Network for Sociology, Anthropology, Politics, Dostupné na: http://c-sap.bham.ac.uk/resources/project_reports.html 25.7.2005

HATOKOVÁ, M. et al. 2009. Sprevádzanie chorých a zomierajúcich. Dobrovoľníctvo v nemocniciach a paliatívnych zariadeniach. Bratislava : IRIS.

KRÁLIKOVÁ, N. 2006. Ja nie som dobrovoľník! Ja to robím iba tak... Bratislava : Iuventa.

MCCURLY, S., LYNCH, R. 2000. Manažment dobrovoľníkov. Ako zmobilizovať všetky zdroje komunity. Vybrané kapitoly. Bratislava : SAIA.

MYDLÍKOVÁ, E. et al. 2007. Dobrovoľníctvo – efektívna študentská prax. Bratislava : Asociácia sociálnych poradcov a supervízorov.

NOVOTNÝ, M. et al. 2013. Dobrovoľníctví stredoškólákú. Praha : Hestia.

SOZANSKÁ, O., TOŠNER, J. 2002. Dobrovoľníci a metodika práce s nimi v organizáciách. Praha : Portál.

Príloha 6   Zoznam členov a členiek pracovnej skupiny pre prípravu koncepcie

1. Babiaková Lýdia , Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
2. Bizíková Ľubica , Štátny pedagogický ústav
3. Bošňáková Mária , Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
4. Brozmanová Gregorová Alžbeta , Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií a Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
5. Čavojská Katarína , Rada mládeže Slovenska
6. Deneš Michal , Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
7. Dufeková Miriam , Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
8. Feherpataky Kuzmová Jana , Inštitút pre aktívne občianstvo
9. Frimmerová Alžbeta , Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií
10. Harváneková Iveta , Stredná odborná škola pedagogická, Levice
11. Heinzová Zuzana, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
12. Hrušovská Mária , Štátny inštitút odborného vzdelávania
13. Kožuch Branislav , V.I.A.C. – Inštitút pre rozvoj mládeže
14. Kuciaková Simona , Green Foundation
15. Kurpielová Melánia, Centrum Slniečko, n.o.
16. Lehoťanová Brigita , IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže
17. Lučeničová Katarína , IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže
18. Milková Mária , Úrad splnomocnenca vlády pre rozvoj občianskej spoločnosti
19. Nemcová Lívia , Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici a Centrum dobrovoľníctva, n. o.
20. Ondrášik Miloš , Národná kancelária Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu
21. Ondrášová Katarína , Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
22. Peciarová Terézia , Metodicko-pedagogické centrum
23. Podmaková Gabriela , Bratislavské dobrovoľnícke centrum
24. Sabo Robert , Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
25. Siekelová Marika , Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
26. Šolcová Jana , Klub Prieskumník-Pathfinder a Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
27. Tomková Ľuba , Základná škola Spojová, Banská Bystrica